

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

WYKONAWCA:

Al. Zwycięstwa 96/98

81-451 Gdynia

tel. +48 698 653 612

office@tayloreconomics.com

www.tayloreconomics.com

tel. +48 501 226 086

ZAŁĄCZNIK 2 STUDIA PRZYPADKU

WPŁYW POLITYKI SPÓJNOŚCI NA ROZWÓJ OBSZARÓW
WIEJSKICH

ZAMAWIAJĄCY:

Ministerstwo Funduszy
i Polityki Regionalnej

GDYNIA, 20 stycznia 2025

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	2
1 STUDIUM PRZYPADKU 1	4
1.1 WPROWADZENIE	4
1.2 PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I GOSPODARKA – MAŁA SKALA ODDZIAŁYWANIA, ALE TERENY WIEJSKIE KORZYSTAJĄ	6
1.3 INWESTYCJE W OZE – TERENY WIEJSKIE GŁÓWNYM MIEJSCEM REALIZACJI PROJEKTÓW	10
1.4 ŚRODKI POLITYKI SPÓJNOŚCI I KPO ZNACZNIE POPRAWIAJĄ DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNĄ	12
1.5 DZIEDZICTWO KULTUROWE I PRZYRODNICZE - MAŁE INWESTYCJE, DUŻE KORZYŚCI	13
1.6 DUŻE PROJEKTY TWORZĄ TRWAŁE PODSTAWY ROZWOJU	15
1.7 DOSTĘP DO USŁUG PUBLICZNYCH – WSPARCIE DOPASOWANE OD POTRZEB	18
1.8 GMINY OBWARZANKOWE ZYSKUJĄ DWA RAZY?	20
2 STUDIUM PRZYPADKU 2	22
2.1 WPROWADZENIE	22
2.2 PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I GOSPODARKA - MAŁA SKALA ODDZIAŁYWANIA, ALE TERENY WIEJSKIE KORZYSTAJĄ	24
2.3 INWESTYCJE W ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII WSPIERAJĄ ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORSTW	29
2.4 INWESTYCJE W INFRASTRUKTURĘ SKUTECZNYM SYSTEMOWYM WSPARCIEM DLA PRZEDSIĘBIORSTW	30
2.5 INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA – NAJLEPSZY SPOSÓB NA WSPARCIE LOKALNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	30
2.6 OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO – DUŻE KORZYŚCI DLA SPOŁECZEŃSTWA, MAŁE DLA TERENÓW WIEJSKICH?	32
2.7 WZROST UMIEJĘTNOŚCI I KOMPETENCJI – BON NA SZKOLENIE JAKO DOBRA PRAKTYKA	34
2.8 DZIEDZICTWO KULTUROWE – POLITYKA SPÓJNOŚCI KOMPLEMENTARNYM ŹRÓDŁEM FINANSOWANIA	36
3 STUDIUM PRZYPADKU 3	38
3.1 WPROWADZENIE	38
3.2 PRZEDSIĘBIORCY Z TERENÓW WIEJSKICH GŁÓWNYMI BENEFICJENTAMI POLITYKI SPÓJNOŚCI	39
3.3 STREFA AKTYWNOŚCI STRASZĘCIN – ŚRODKI POLITYKI SPÓJNOŚCI JAKO KOŁO ZAMACHOWE	44
3.4 OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO – INWESTYCJE, CZYLI KORZYŚCI DLA WSZYSTKICH	45
3.5 ZMARGINALIZOWANA CZY NIE?	47
3.6 PLANY OCHRONY – JAKIE KORZYŚCI DLA GMINY?	49
4 STUDIUM PRZYPADKU 4	50
4.1 WPROWADZENIE	50
4.2 PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ – SŁABE ZAINTERESOWANIE WSPARCIEM	51
4.3 RLKS WSPIERA USŁUGI SPOŁECZNE	52
4.4 RLKS MOŻE TEŻ WSPIERAĆ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	54
4.5 OCHRONA ŚRODOWISKA – POLITYKA SPÓJNOŚCI WZMACNIA SŁUŻBY RATOWNICZE	56
4.6 OBWARZANEK, CZYLI KORZYŚCI Z SĄSIEDZTWA	57

5	STUDIUM PRZYPADKU 5	60
5.1	WPROWADZENIE	60
5.2	WSPARCIE PRZEDSIĘBIORSTW SKONCENTROWANE W GMINACH MIEJSKO-WIEJSKICH	61
5.3	OCHRONA ŚRODOWISKA - POLITYKA SPÓJNOŚCI RATUJE ŚRODOWISKO I GMINĘ	63
5.4	ATRAKcje PRZYRODY I ZABYTKI MAJĄ PRZYCIĄGAĆ TURYSTÓW	66
5.5	WĘZŁY INTEGRACYJNE ZNACZNIE POPRAWIAJĄ DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWĄ	68
6	STUDIUM PRZYPADKU 6	70
6.1	WPROWADZENIE	70
6.2	PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ – WIĘKSZOŚĆ WSPARCIA DLA TERENÓW MIEJSKICH	72
6.3	PARK PRZEMYSŁOWY NOWOCZESNYCH TECHNOLOGII – MIASTO WSPIERA WIEŚ	74
6.4	OCHRONA ŚRODOWISKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE GŁÓWNYM BENEFICJENTEM POLITYKI SPÓJNOŚCI	75
6.5	MIESZKAŃCY WSI OTRZYMUJĄ DUŻE WSPARCIE W CELU AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ	77
6.6	DZIAŁANIA INTEGRACYJNE I WSPARCIE NIEPEŁNOSPRAWNYCH	78

1 STUDIUM PRZYPADKU 1

Gminy wiejskie i miejsko-wiejskie (poza-aglomeracyjne małej gęstości); powiat giżycki; województwo warmińsko-mazurskie.

1.1 WPROWADZENIE

Niniejsze studium przypadku zawiera ogólną charakterystykę wybranych grup projektów wspartych środkami polityki spójności na terenie gmin powiatu giżyckiego wchodzącego w skład województwa warmińsko-mazurskiego.

Tabela 1. Województwo warmińsko-mazurskie – liczba ludności i gmin

Liczba ludności		
Ogółem	1 357 910	
Zamieszkującej obszary wiejskie	560 109 (*)	
Obszary aglomeracyjne	Dużej gęstości	Małej gęstości
	-	74 479
Obszary poza-aglomeracyjne	46 220	439 410
Liczba gmin		
Ogółem	116	
Miejsko-wiejskich	34	
Wiejskich	66	

Źródło: GUS; dane dla 2023 r. (*) dane dla 2022 r.

W skład powiatu wchodzi cztery gminy wiejskie (Giżycko, Kruklanki, Miłki, Wydmyny) oraz gmina miejska Giżycko i gmina miejsko-wiejska Ryn. Powiat położony jest we wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego peryferyjnie w stosunku do stolicy województwa¹ (Olsztyn). Powiat giżycki jest drugim w podregionie etckim pod względem liczby mieszkańców i jednocześnie największa część jego mieszkańców (38%) zamieszkuje gminy wiejskie (łącznie z gminą miejsko-wiejską jest to 48% mieszkańców). Obszary wiejskie na terenie tego powiatu to poza-aglomeracyjne małej gęstości.

¹ Odległość drogowa Giżycko-Olsztyn wynosi ok. 103 km.

Rysunek 1. Północ powiatu giżyckiego na terenie województwa

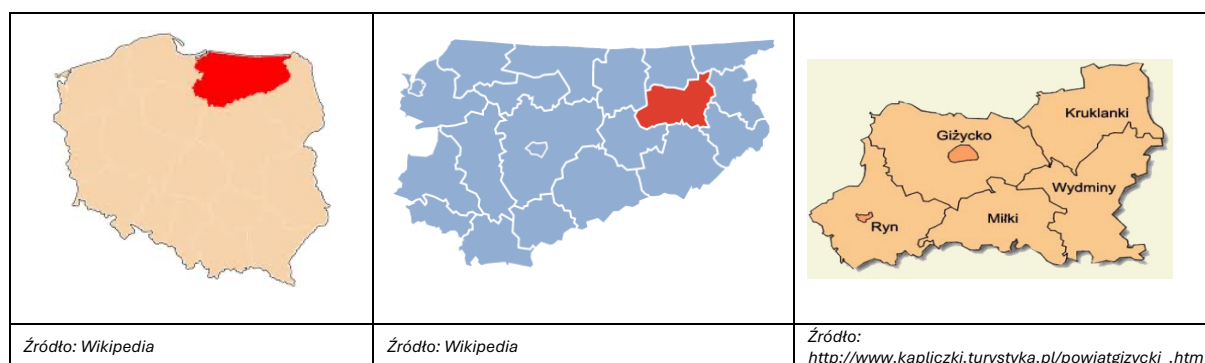

Tabela 2. Ogólna charakterystyka gmin powiatu giżyckiego (dane dla roku 2023 chyba, że zaznaczono inaczej)

Gminy	Ludność (2023 r.)	Gęstość zaludnienia (osoba / km ²) (2023 r.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze rolniczym (szt.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze przemysłowym i budowlanym (szt.)	Stopa bezrobocia (%)
Gminy miejskie GIŻYCKO	27 310	1 991	33	638	4,6
Gminy miejsko-wiejskie RYN	5 365	26	29	153	5,5
Gminy wiejskie GIŻYCKO	8 887	30	44	275	4,0
KRUKLANKI	2 930	15	27	73	5,3
MIŁKI	3 430	20	11	86	5,4
WYDMINY	5 814	25	42	133	5,3
Suma	53 736	48	186	1358	9,1

Źródło: GUS

1.2 PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I GOSPODARKA – MAŁA SKALA ODDZIAŁYWANIA, ALE TERENY WIEJSKIE KORZYSTAJĄ

Skala oddziaływania środków polityki spójności na rozwój przedsiębiorczości i gospodarki na terenie powiatu giżyckiego była stosunkowo mała. Pomimo tej niewielkiej skali podmioty gospodarcze zlokalizowane na terenach wiejskich (gminy wiejskie i miejsko-wiejskie) były istotnymi beneficjentami udzielanego wsparcia.

Łącznie na terenie wszystkich gmin powiatu giżyckiego 66 przedsiębiorców prywatnych zrealizował 93 projekty o różnej charakterystyce i zakresie przedmiotowym². Biorąc za punkt odniesienia liczbę podmiotów gospodarczych działających na terenie powiatu w przemyśle przetwórczym i budownictwie (1 358) oznaczałoby to, że ze wsparcia skorzystało ok. 5% podmiotów. Kluczowe znaczenie w dystrybucji środków polityki spójności miał Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020.

Pomimo niewielkiej skali oddziaływania polityka spójności miała jednak duże znaczenie dla podmiotów zlokalizowanych na terenach wiejskich. Na terenie wszystkich gmin wiejskich zrealizowano projekty o wartości 38,04 mln zł dofinansowane ze środków UE kwotą 23,3 mln zł. Łącznie z gminą miejsko-wiejską wartość zrealizowanych projektów wzrasta do poziomu 61,64 mln zł, a dofinansowanie UE do kwoty 32,5 mln zł. Odpowiada to 51,4% wartości wszystkich projektów (zrealizowanych na terenie gmin tego powiatu) i 49,3% dofinansowania UE.

Projekty zrealizowane na terenie gmin wiejskich i gminy miejsko-wiejskiej miały zróżnicowany charakter. W oparciu o środki programu POIR 2014-2020 pięciu przedsiębiorców zrealizowało dziewięć projektów dotyczących wyłącznie promocji przedsiębiorstw i oferowanych produktów na rynkach zagranicznych (poddziałanie 3.3.3 Wsparcie MŚP w promocji marek produktowych – Go to brand). Średnia wartość takiego projektu wyniosła 0,5 mln zł (średnie dofinansowanie UE 0,39 mln zł). Wśród ośmiu projektów realizowanych przez sześciu przedsiębiorców wspartych ze środków programu POPW 2014-2020 znalazły się m.in. cztery dotyczące internacjonalizacji i dwa strategii wzorniczych (wzornictwo przemysłowe). Wartość tych projektów wahała się do 79 tys. zł (wsparcie UE 54 tys. zł) do 720 tys. zł (wsparcie UE 452,8 tys. zł). Przykłady projektów wspartych z obu programów zawiera tabela poniżej.

² W analizie wzięto pod uwagę CT1 i CT3, wszystkie programy operacyjne (RPO, POPW, POIR), tylko podmioty prywatne, pominięto wsparcie dotyczące zwalczania skutków pandemii Covid-19.

Tabela 3. Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenie gmin wiejskich i gminy miejsko-wiejskiej powiatu giżyckiego dofinansowanych z programów POIR 2014-2020 i POPW 2014-2020.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
ARCO STILLO Yachts (Wydminy gmina wiejska, POIR 2014-2020)	➤ Udział w zagranicznych targach branżowych i misjach wyjazdowych (Holandia, Niemcy, Ukraina)	0,38 / 0,32	➤ Wzrost eksportu
CP Yachts sp. z o.o. (Giżycko-gmina wiejska, POIR 2014-2020)	➤ Udział w zagranicznych targach branżowych i misjach wyjazdowych (Niemcy, Włochy, Francja, Norwegia) ➤ Przygotowanie materiałów promocyjnych (w tym filmy reklamowe)	1,2 / 0,8	➤ Wzrost eksportu
Avatarel sp. Z o.o. (gmina wiejska Miłki; POPW 2014-2020)	➤ aplikacji internetowa działająca w modelu SaaS. ➤ wirtualna przymierzalnia online w rozszerzonej rzeczywistości	1,3 / 1	➤ wprowadzenie na rynek produktu ➤ rozwój firmy (startup)
Hydramet sp. z o.o. (gmina wiejska Giżycko, POPW 2014-2020)	➤ Opracowanie strategii wzorniczej	0,08 / 0,06	➤ uzyskanie oceny stanu wzornictwa w firmie i kierunków poprawy

Źródło: Mapa dotacji, strony www beneficjentów

Najwięcej projektów realizowanych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskiej otrzymało wsparcie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020. Wartość projektów uplasowanych w ramach RPO WM 2014-2020 wyniosła 52,4 mln zł (dofinansowanie UE 25,7 mln zł) co stanowiło 60,4% całkowitej wartości wszystkich projektów realizowanych na terenie wszystkich gmin powiatu w ramach tego programu operacyjnego (dofinansowanie UE 58,1%). Projekty te charakteryzowały się znacznym zróżnicowaniem tematycznych. Dotyczyły one zarówno uzbrojenia terenów inwestycyjnych (np. pod budowę ośrodka wypoczynkowego), wprowadzenia nowej usługi, pakietowania usług (łączenie usług), jak i promocji (usług, produktów) czy odtwarzanie dziedzictwa gospodarczego regionu (np. utworzenie warsztatu szkutniczego, odtworzenie zawodu stolarza, odtworzenie tradycyjnych produktów cukierniczych).

Jednym z większych beneficjentów wsparcia było Mazurskie Centrum Kongresowo-wypoczynkowe Zamek Ryn. Jest to działająca od 2001 roku na terenie gminy miejsko-wiejskiej

spółka zarządzająca dużym kompleksem wypoczynkowo-gastronomicznym³. Podmiot ten łącznie zrealizował (w ramach RPO WM 2014-2020) cztery projekty o wartości 12,5 mln zł i dofinansowaniu UE wynoszącym 2,7 mln zł (stanowiło to 14,4% wartości wszystkich projektów realizowanych na terenie gmin całego powiatu i 6,1% dofinansowania UE). Projekty te miały na celu rozbudowę infrastruktury hotelowo-gastronomicznej i promocję oferty usługowej na rynkach zagranicznych.

Również kilka innych podmiotów realizowało po kilka projektów o dużym udziale w całej puli środków jakie trafiły do przedsiębiorców z terenów wiejskich. Firma ATR Agnieszka Regulska (gmina miejsko-wiejska) zrealizowała trzy projekty (uzbrojenie terenu inwestycyjnego, odtworzenie dziedzictwa gospodarczego – kuchnia regionalna) o łącznej wartości 5,8 mln zł (dofinansowanie UE 3,1 mln zł), spółka „Przystań Wilkasy” (gmina wiejska) w ramach RPO WM 2014-2020 sfinansowała dwa projekty (pakietowanie usług, internacjonalizacja) o wartości 4,6 mln zł (dofinansowanie UE 2,3 mln zł), a spółka STRANDA (gmina wiejska) wykonała dwa projekty (budowa browaru, budowa Domu Żeglarza, modernizacja stancy) o łącznej wartości 4,8 mln zł (dofinansowanie UE 2,6 mln zł). Jeszcze innym przykładem może być projekt polegający na rozbudowie infrastruktury produkcyjnej i uruchomienie nowego ciągu technologicznego zrealizowany przez działającą od 1989 roku na terenie gminy wiejskiej spółkę cywilną (AMAR Cendrowscy) będącą cenionym producentem sit do przesiewaczy, kruszarek i sortowników używanych w przemyśle wydobywczym.

Na drugim biegunie były projekty o znacznie mniejszej wartości realizowane przez mikro lub małych przedsiębiorców – np.: zakup usług B+R oraz usług doradczych przez firmę Zakład Usług Leśnych CEPAL (gmina wiejska, wartość projektu: 59 tys. zł, dofinansowanie UE 42,5 tys. zł), wdrożenie systemu informatycznego przez spółkę Hotel Tajty (gmina wiejska, wartość projektu 124,9 tys. zł, dofinansowanie UE 81 tys. zł) czy zakup przez firmę Adarus obrabiarki w celu wytwarzania tradycyjnych regionalnych wyrobów z drewna (gmina miejsko-wiejska, wartość projektu 422 tys. zł, dofinansowanie UE 278 tys. zł).

³ W 2023 roku beneficjent ten osiągnął przychody ze sprzedaży na poziomie 31,2 mln zł (w stosunku do 2016 roku wzrost o 161%) przy zatrudnieniu wynoszącym 119 osób (w 2016 roku były to 107 osób).

Tabela 4. Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskiej powiatu giżyckiego dofinansowanych z RPO WM 2014-2020.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Mazurskie Centrum Kongresowo-Wypoczynkowe Zamek Ryn (Ryn gmina miejsko-wiejska)	➤ Rozbudowa infrastruktury spa & wellness ➤ Dostosowanie oferty usługowej do klientów zagranicznych	3,8 / 1,0	➤ Nowa usługa ➤ Wzrost eksportu usług
AMAR Cendrowscy (Kruklanki gmina wiejska)	➤ Uruchomienie nowego ciągu technologicznego	2,4 / 0,7	➤ Wprowadzenie na rynek nowego produktu
ATR Agnieszka Regulska (Ryn gmina miejsko-wiejska)	➤ uruchomienia restauracji i zaplecza kuchennego w siedlisku Rybicał ➤ odtwarzanie tradycyjnych potraw	1 / 0,55	➤ poszerzenie oferty ➤ odtworzenie potraw regionalnych

Źródło: Mapa dotacji, strony www beneficjentów

Z przytoczonych powyżej informacji na temat projektów realizowanych przez przedsiębiorców wynika, że mamy tu do czynienia z dużą nierównomiernością rozkładu ich wartości w relacji projekt-projekt. Z taką nierównomiernością mamy także do czynienia w układzie przestrzennym. Jakkolwiek wartość projektów jakie realizowane były na terenie gmin wiejskich i gminy miejsko-wiejskiej jest znaczna (61,6 mln zł, czyli 51% łącznej wartości wszystkich projektów z terenu powiatu) to jednak większość projektów z terenu gmin wiejskich przypadła na gminę wiejską Giżycko (29,2 mln zł, czyli 76,8% wartości projektów z terenu gmin wiejskich lub też 47,4% wartości projektów łącznie z terenu gmin wiejskich i gminy miejsko-wiejskiej). Ta duża aktywność „projektowa” przedsiębiorców z terenu gminy wiejskiej wynika niewątpliwie z faktu posiadania na jej terenie dużych (większych niż w pozostałych gminach wiejskich) zasobów przedsiębiorczości (na terenie tej gminy w sektorze przemysłowym i budowlanym jest zarejestrowanych 275 podmiotów, czyli 48,5% tego typu podmiotów z wszystkich gmin wiejskich). Tak duża nierównomierność tych zasobów (vis a vis pozostałe gminy wiejskie) może z kolei wynikać wprost z faktu, że gmina ta ma charakter „obwarzankowy” – czyli stanowi jednostkę terytorialną otaczającą gminę miejską (Giżycko). Taka bliskość przestrzenna może oznaczać, że obie gminy

de facto stanowią pewien obszar funkcjonalny, a środki polityki spójności wspierające inwestycje (projekty) przedsiębiorców w jednej z nich oddziałują także na sytuację w tej drugiej gminie.

1.3 INWESTYCJE W OZE – TERENY WIEJSKIE GŁÓWNYM MIEJSCEM REALIZACJI PROJEKTÓW

Środki polityki spójności wspierały rozwój przedsiębiorczości także w formie dofinansowania projektów dotyczących energetyki odnawialnej. Projekty takie finansowane były w ramach CT 4 (priorytet 4 - Efektywność energetyczna⁴ RPO WM 2014-2020). W tym wypadku na terenie wszystkich gmin powiatu podmioty prywatne (20 beneficjentów) zrealizowały 22 projekty o łącznej wartości 31,6 mln zł i dofinansowaniu UE 16,8 mln zł.

Również i w tym przypadku znaczne środki trafiły na tereny wiejskie. Wartość projektów zrealizowana na terenie gmin wiejskich wyniosła 28,1 mln zł przy dofinansowaniu UE 14,4 mln zł (czyli 89% wartości wszystkich projektów „energetycznych” realizowanych przez przedsiębiorców prywatnych i 85,7% dofinansowania UE). Gmina miejska i miejsko-wiejska zdecydowanie „odstawały” pod względem ilości i skali inwestycji w odnawialne źródła energii. Wartość projektów w tych gminach wyniosła łącznie 3,4 mln zł (dofinansowanie UE 2,3 mln zł).

Tak duży transfer środków polityki spójności na teren gmin wiejskich wynikał głównie z realizacji na ich obszarach dużych inwestycji polegających na budowie instalacji wytwórczych. Zaletą obszarów wiejskich w tym wypadku były więc ewidentnie istniejące tu warunki naturalne (naświetlenie) oraz fakt występowania małej gęstości zaludnienia (niska gęstość zabudowy).

Dwa największe projektu jakie na tych obszarach zlokalizowano to: „Budowa elektrowni fotowoltaicznej o mocy do 1 MW w miejscowości Ranty” oraz „Budowa elektrowni fotowoltaicznej o mocy 1 MW w miejscowości Wydminy”. Oba zostały zlokalizowane na terenie gminy wiejskiej, a ich łączna wartość wyniosła 13,4 mln zł przy dofinansowaniu UE 7 mln zł. Efektem pierwszego projektu jest instalacja fotowoltaiczna składająca się z 3 224 sztuk paneli o mocy znamionowej 1MW; drugi projekt to instalacja o podobnej mocy zlokalizowana na dwuhektarowej działce w Wydminach. Obie instalacje są własnością spółek zarejestrowanych poza powiatem giżyckim (odpowiednio Etk i Olsztyn). Spółki te, jak wynika z ich sprawozdań finansowych w 2023 roku były dochodowe (przychody i zysk netto wyniósł odpowiednio: 0,9 mln zł i 0,2 mln zł oraz 0,4 mln zł i 0,04 mln zł) jednak nie zatrudniały pracowników. Główną korzyścią po stronie gminy, na której terenie instalacje zostały posadowione mogą być zatem wpływy z podatku od nieruchomości oraz ewentualnie dochody dzierżawców nieruchomości. Dwa kolejne

⁴ Działanie 4.1 – wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, 4.2 – efektywność energetyczna i wykorzystanie OZE w MŚP.

duże projekty również zostały posadowione na terenie gmin wiejskich (innych niż projekty przedstawione powyżej). Ich wartość wynosiła od 3,2 mln zł do 3,5 mln zł (dofinansowanie UE od 1,1 mln zł do 1,4 mln zł), a przedmiotem była budowa dwóch farm fotowoltaicznych o mocy odpowiednio 0,9 MW i 0,8 MW. Także i w przypadku tych projektów beneficjenci zlokalizowani byli w innej gminie niż miejsce realizacji projektu.

Większość z pozostałych projektów realizowanych przez przedsiębiorców prywatnych na terenie gmin wiejskich miała na celu dywersyfikację źródeł zasilania energią i jednocześnie obniżkę kosztów energii. Polegały one na budowie mikro-instalacji fotowoltaicznych oraz montażu pomp ciepła, a także kompleksowej termomodernizacji obiektów, gdzie jest prowadzona działalność gospodarcza. Wartość tych projektów wahała się od 217 tys. zł do 1,2 mln zł (dofinansowanie UE od 0,2 mln zł do 0,8 mln zł).

Także cztery projekty zrealizowane (przez trzech beneficjentów) na terenie gminy miejsko-wiejskiej o łącznej wartości 1,2 mln zł i dofinansowaniu UE 0,8 mln zł były niewielkimi instalacjami OZE mającymi umożliwić obniżenie kosztów energii elektrycznej lub ciepłej.

Tabela 5. Przykłady projektów z obszaru energetyki odnawialnej realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenie gmin wiejskich powiatu giżyckiego dofinansowanych z RPO WM 2014-2020.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w tys. zł)	Oczekiwane korzyści
Hydramet sp. z o.o. (Giżycko gmina wiejska)	➤ montażu paneli fotowoltaicznych o mocy 39,99 kW ➤ montaż pompy ciepła o mocy 10 kW	234,8 / 162,3	➤ wytwarzanie energii na potrzeby własne ➤ obniżenie kosztów działalności
Centrum Edukacji NOVUM SP. Z O. O. SP. K. (gmina wiejska Wydminy)	➤ montaż instalacji fotowoltaicznej o mocy 39,73 kw ➤ montaż dwóch pomp ciepła o mocy 1,87 KW każda na cele podgrzewu wody użytkowej	320,4 / 221,4	➤ wytwarzanie energii na potrzeby własne ➤ obniżenie kosztów działalności
Stajnia mazurska Katarzyna Wąsiakowska (gmina wiejska Miłki)	➤ kompleksowa termomodernizacja budynków służących na cele agroturystyczne ➤ Montaż pompy ciepła o mocy 21 KW	641,1 / 421,1	➤ Przejście na gospodarkę niskoemisyjną ➤ Zwiększenie efektywności energetycznej

Źródło: Mapa dotacji, strony www beneficjentów

1.4 ŚRODKI POLITYKI SPÓJNOŚCI I KPO ZNACZNIE POPRAWIAJĄ DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNĄ

Na obszarze powiatu giżyckiego realizowane są obecnie dwa projekty infrastrukturalne, które będą miały istotny i wielowątkowy wpływ na skomunikowanie terenów wiejskich. Przez teren powiatu przebiega linia kolejowa nr 38 łącząca Ełk ze stolicą województwa Olsztynem. Linia ta od południowego wschodu „przecina” powiat przechodząc bezpośrednio przez gminę wiejską (Wydminy) oraz gminę miejską i wiejską (Giżycko) i dalej prowadząc poprzez gminę miejsko-wiejską (Korsze, powiat kętrzyński) zapewnia dostęp koleją do Olsztyna.

Celem projektów jest podniesienie przepustowości linii, bezpieczeństwa oraz zmniejszenie emisyjności. Prace na odcinku Ełk-Giżycko finansowane są z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (działanie 5.1 Rozwój kolejowej sieci TEN-T; całkowita kwota projektu: 887,9 mln zł, kwota wydatków kwalifikowanych: 644,9 mln zł, dofinansowanie UE: 644,9 mln zł). Obejmują one wymianę torów, wzmocnienie podtorza i nasypów w celu podniesienia nośności, elektryfikację linii oraz budowę infrastruktury towarzyszącej (mosty, wiadukty, przepusty). Analogiczne prace elektryfikacyjne i modernizacyjne prowadzone są na odcinku Giżycko – Korsze. W tym przypadku są one finansowane z Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększenia odporności (wartość projektu: 1 499,9 mln zł, dofinansowanie UE: 1 499,9 mln zł).

Oba projekty powinny mieć istotny wpływ na dostępność komunikacyjną w ramach powiatu oraz w relacji z miejscowościami położonymi poza nim. Szacuje się, że najistotniejszym efektem prowadzonych prac będzie skrócenie czasu przejazdu z Ełku do Olsztyna o około 50 minut (łączy czas podróży poniżej 2 godzin). Podniesienie nośności torowisk pozwoli zarówno skrócić czas przejazdu, jak i zwiększyć przepustowość linii (ilość połączeń) co będzie miał korzystny wpływ na transport pasażerski oraz towarowy. Modernizacja infrastruktury towarzyszącej poprawi też komfort pasażerów i bezpieczeństwo. W gminie Wydminy powstanie nowa platforma peronowa z dostępem dla osób niepełnosprawnych; w Wydminach i Giżycku przewidziano budowę bezkolizyjnych przejazdów oraz przejść podziemnych dla pieszych. Z kolei elektryfikacja całej linii pozwoli także na zmniejszenie emisyjności transportu.

Na terenie powiatu giżyckiego zrealizowano jeszcze dwa projekty dotyczące dostępności komunikacyjnej. Ze środków POLiŚ (Działanie 4.4 zrównoważony transport miejski) oraz RPO WM (Działanie 13.3. zrównoważony transport miejski) sfinansowano zakup łącznie pięciu autobusów elektrycznych obsługujących linie na terenie gminy miejskiej oraz otaczającej Giżycko gminy wiejskiej Giżycko. Projekty obejmowały także zakup stacji ładowania oraz budowę parkingów

park&ride. Inwestycja pozwoliła na zastąpienie starego taboru autobusowego, zmniejszenie emisyjności i poprawę komfortu jazdy. Siatka połączeń pozostała zasadniczo bez zmian.

1.5 DZIEDZICTWO KULTUROWE I PRZYRODNICZE - MAŁE INWESTYCJE, DUŻE KORZYŚCI

Środki polityki spójności umożliwiły zrealizowanie na terenie powiatu giżyckiego 20 projektów z obszaru dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Łączna wartość tych projektów wyniosła 216,2 mln zł przy dofinansowaniu UE wynoszącym 130,5 mln zł. Środki te pochodziły z RPO WM 2014-2020 (działanie 6.1 infrastruktura kultury i 6.2 dziedzictwo naturalne) oraz POIiŚ 2014-2020 (działanie 8.1 ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury) ⁵.

W ramach wsparcia infrastruktury kultury ze środków RPO WM pięciu beneficjentów zrealizowało łącznie osiem projektów o wartości 13,3 mln zł i dofinansowaniu UE wynoszącym 6,6 mln zł. Znaczna część środków wspierających infrastrukturę kultury (55,3%) trafiła na tereny wiejskie. Głównym beneficjentem była tu gmina miejsko-wiejska Ryn, na której terenie zrealizowano trzy projekty o wartości 6,8 mln zł (dofinansowanie UE 2,9 mln zł) w tym największy polegający na budowie Sali widowiskowej w ramach Regionalnego Parku Edukacji Kultury i Turystyki (prace adaptacyjne były finansowane także z działania 8.1 RPO WM – rewitalizacja obszarów miejskich). W pozostałych trzech gminach wiejskich ⁶ finansowanie znalazły trzy projekty o wartości od 140 tys. zł do 327 tys. zł polegających na zakupie wyposażenia dla lokalnych bibliotek i ośrodka kultury.

Rysunek 2. Widok sali koncertowej w Szkole Muzycznej w Giżycku

Źródło: <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/747029/#gallery-3>

⁵ Cel Tematyczny 6 - zachowanie i ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.

⁶ W jednej z gmin nie zrealizowano żadnego projektu w ramach działania 6.1 RPO WM.

Dwa projekty z terenu gminy miejskiej Giżycko o łącznej wartości 5,9 mln zł i dofinansowaniu UE 3,2 mln zł jakkolwiek były „przypisane” do ośrodka miejskiego to zdecydowanie miały ponadlokalny charakter. Ich celem było zwiększenie potencjału i atrakcyjności turystycznej istniejących zabytkowych obiektów kultury: renowacja

pomieszczeń XIX-wiecznej twierdzy Boyen odwiedzanej corocznie przez tysiące turystów oraz adaptacja zabytkowej siedziby Giżyckiego Centrum Kultury.

Podobnie ponadlokalny wymiar miała rozbudowa obiektów Szkoły Muzycznej w Giżycku sfinansowana ze środków POIiŚ 2014-2020 (wartość projektu: 5,8 mln zł, dofinansowanie UE: 4,8 mln zł). Budowa sali koncertowej na 160 miejsc, sali prób, zakup instrumentów muzycznych (fortepian koncertowy, fortepian do prób, pięć pianin) podniosło prestiż instytucji i stworzyło szereg nowych możliwości: organizacja koncertów prezentujących dorobek artystyczny uczniów i nauczycieli Szkoły, organizowanie imprez artystycznych o zasięgu regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Tabela 6. Przykłady projektów z obszaru infrastruktury kultury realizowanych przez beneficjentów na terenie gmin wiejskich powiatu giżyckiego wspartych ze środków RPO WM 2014-2020.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (mln zł)	Oczekiwane efekty
Ośrodek Kultury w Miłkach (gmina wiejska)	➤ Zakup sprzętu do organizacji imprez plenerowych, muzycznych i teatralnych (dla różnych grup wiekowych)	0,14 / 0,11	➤ Zwiększenie zakresu oferty kulturalnej Ośrodka ➤ Zwiększenie liczby osób korzystających z oferty Ośrodka
Gmina Kruklanki (gmina wiejska)	➤ Wyposażenie Biblioteki i gminnego Ośrodka Kultury w sprzęt audio (oświetlenie sceniczne, sprzęt video, sprzęt dźwiękowy, instrumenty muzyczne)	0,3 / 0,2	➤ Zwiększenie zakresu oferty kulturalnej Ośrodka ➤ Zwiększenie liczby osób korzystających z oferty Ośrodka
Ryn (gmina miejsko-wiejska)	➤ Rewitalizacja zabytkowej wieży ciśnień i udostępnienie jej na cele usługowo-turystyczne	1,6 / 1,0	➤ Zachowanie dziedzictwa kulturowego ➤ Przyciągnięcie większej liczby turystów

Źródło: Mapa dotacji, strony www projektów

1.6 DUŻE PROJEKTY TWORZĄ TRWAŁE PODSTAWY ROZWOJU

Nieco inny wymiar miały inwestycje związane z ochroną dziedzictwa naturalnego (działanie 6.2 RPO WM 2014-2020). Łączna wartość projektów zrealizowanych w tym obszarze na terenie powiatu wyniosła 197,1 mln zł (dofinansowanie UE 119,1 mln zł). Niezwykle istotnym projektem mogącym mieć duże znaczenie dla terenów wiejskich – bo de facto wspierającym pośrednio rozwój działalności gospodarczej - była budowa

Rysunek 3. Fragment Mazurskiej Pętli Rowerowej.

Źródło: Stowarzyszenie Wielkie Jeziora Mazurskie

Mazurskiej Pętli Rowerowej. Inwestycja ta realizowana w ramach dwóch umów (etap I / etap II) miała wartość ok. 90 mln zł przy dofinansowaniu UE wynoszącym ok 47 mln zł (na gminy powiatu giżyckiego przypadła kwota ok 22,5 mln zł przy dofinansowaniu UE 11,8 mln zł). Fragment tego szlaku o długości ok 80 km⁷ przechodzi przez teren gmin Miłki, Giżycko (gmina wiejska i miejska) oraz Ryn (gmina miejsko-wiejska). Projekty te zakładające kompleksową inwestycję obejmującą oprócz powstania samej trasy dostosowanej do ruchu rowerowego także wytyczenie oznakowanego szlaku turystycznego oraz budowę lub modernizację infrastruktury towarzyszącej (miejsca postojowe dla rowerzystów, obiekty inżynierskie - mosty, przepusty) mogą w istotny sposób przyczynić się do zwiększenia ruchu turystycznego z korzyścią dla lokalnych przedsiębiorców (gastronomia, obiekty noclegowe). Zainstalowany system pomiarowy (dziewięć pętli indukcyjnych działających na zasadzie fotokomórki) wykazał, że w 2024 roku do końca sezonu letniego z Pętli skorzystało ok. 400 tys. osób (rowerzystów, turystów), a przypuszczalnie do końca roku liczba ta zwiększy się do 0,5 mln (informacja o Mazurskiej Pętli Rowerowej znalazła się w kilku zagranicznych przewodnikach turystycznych). Już obecnie nieusystematyzowane dane wskazują, że taki ponadgminny, infrastrukturalny produkt turystyczny wywołuje wiele korzystnych efektów. Intensyfikacja ruchu zachęca lokalnych przedsiębiorców do dostosowywania (poszerzanie) swojej oferty usługowej do potrzeb turystyki rowerowej

⁷ Długość całego szlaku to ok. 300 km.

(krótkoterminowe noclegi, punkty naprawy rowerów, punkty gastronomiczne w pobliżu przebiegu ścieżki rowerowej), a wykorzystanie obiektów infrastruktury (miejsca obsługi rowerzystów, wieże widokowe) do celów promocji (tablice informacyjne z mapami, opisem okolicy i kodami QR) pozwala zwrócić uwagę turystów na wiele dodatkowych lokalnych atrakcji (np. zabytki) znajdujących się w niewielkiej odległości od przebiegu trasy Pętli. Warto także podkreślić, że powstałe trasy rowerowe mogą mieć także duże znaczenie jako sposób na poprawę bardzo bezpiecznej (jeśli ścieżka przebiega poza jezdnią) wewnętrznej i zewnętrznej komunikacji mieszkańców gmin (bezpieczny dojazd do szkół, dojazdy do pracy).

Podobny cel – rozbudowa i utrzymanie sprawności infrastruktury turystycznej – miały cztery komplementarne projekty⁸ polegające na przebudowie i umocnieniu pięciu kanałów żeglugowych (w tym giżyckiego) na szlaku Mikołajki-Giżycko oraz remoncie śluz. Łączna wartość tych projektów wyniosła ok 440 mln zł przy dofinansowaniu UE na poziomie 273,5 mln zł (do gmin powiatu giżyckiego przypisana została kwota ok 159,7 mln zł i dofinansowanie UE 97,8 mln zł). Tak jak w przypadku poprzednich grup projektów (Mazurska Pętla Rowerowa) inwestycje te powinny pozwolić na utrzymanie sprawności technicznej i atrakcyjności turystycznych szlaków żeglarskich w ten sposób budując potencjał dla rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich bazującej na ruchu turystycznym.

Środki z tego działania (6.2 RPO WM) posłużyły także do wsparcia pięciu innych projektów o wartości od 1,3 mln zł do 7,7 mln zł również służących zwiększeniu atrakcyjności infrastruktury turystycznej (tabela).

⁸ Chodzi tu o cztery projekty „...Budowa i przebudowa infrastruktury związanej z rozwojem funkcji gospodarczych na szlakach wodnych Wielkich Jezior Mazurskich wraz z budową śluzy „Guzianka II” i remontem śluzy „Guzianka I...” obejmujące łącznie cztery etapy inwestycyjne.

Tabela 7. Przykłady projektów z obszaru dziedzictwa naturalnego realizowanych na terenie gmin wiejskich powiatu giżyckiego wspartych ze środków RPO WM 2014-2020.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (mln zł)	Oczekiwane efekty
Gmina Kruklanki (gmina wiejska)	➤ Zagospodarowanie przestrzeni wokół gminnego stadionu ➤ Budowa parkingu, rampy dla niepełnosprawnych ➤ Budowa infrastruktury sportowo rekreacyjnej (kort tenisowy, siłownia, plac zabaw) ➤ Wykonanie małej architektury (oświetlenie, ławki, itp.)	1,4 / 1,1	➤ Zwiększenie atrakcyjności przestrzeni miejskiej ➤ Możliwość organizacji imprez plenerowych i wydarzeń turystyczno-kulturalnych
Gmina Giżycko (gmina wiejska)	➤ Zagospodarowanie terenu gminnej plaży nad jeziorem w Wilkasach ➤ Budowa placu zabaw, widowni i sceny dla imprez plenerowych, zagospodarowanie plaży, budowa boiska ➤ Budowa miejsc dla sezonowych stanowisk handlowych ➤ Mała architektura	3 / 1,9	➤ Zwiększenie atrakcyjności przestrzeni miejskiej ➤ Możliwość organizacji imprez plenerowych i wydarzeń turystyczno-kulturalnych

Źródło: Mapa dotacji, strony www beneficjentów

1.7 DOSTĘP DO USŁUG PUBLICZNYCH – WSPARCIE DOPASOWANE OD POTRZEB

Znaczne środki polityki spójności zostały przeznaczone na projekty mające na celu poprawę dostępu do usług publicznych. Łącznie we wszystkich gminach powiatu 19 beneficjentów zrealizowało 47 projektów z tego obszaru. Ich łączna wartość wyniosła 38,2 mln zł (dofinansowanie UE 27,9 mln zł). Wartość projektów zrealizowanych tylko na terenie gmin wiejskich wyniosła 12,7 mln zł (33,2% łącznej wartości projektów) przy dofinansowaniu UE wynoszącym 10,5 mln zł (37,6% dofinansowania UE).

Tematyka projektów realizowanych na terenie gmin wiejskich była bardzo zróżnicowana. Trzy projekty realizowane przez dwóch beneficjentów obejmujące swoim zasięgiem cztery gminy wiejskie dotyczyły wsparcia osób niepełnosprawnych (osoby niesłyszące, niedowidzące i niewidzące). Ich łączna wartość wyniosła 342,9 tys. zł (dofinansowanie UE 291,5 tys. zł). Dwa z tych projektów realizowane przez Polski Związek Niewidomych na terenie całego województwa warmińsko-mazurskiego (łączna wartość projektów dla całego województwa to 8,7 mln zł, dofinansowanie UE 7,5 mln zł; dofinansowanie UE przypadające na gminy wiejskie powiatu giżyckiego to 262,5 tys. zł) polegały na aktywizacji i integracji społecznej osób niepełnosprawnych wzrokowo poprzez udział w zajęciach organizowanych przez PZN i warsztatach wyjazdowych. Trzeci z projektów – obejmujący swym zasięgiem pięć powiatów - miał na celu wsparcie 35 osób głuchych i słabo słyszących poprzez objęcie ich doradztwem, udziałem w warsztatach i wyjazdami rodzinnymi.

Innym przykładem sposobu wykorzystania środków polityki spójności może być utworzenie w jednej z gmin wiejskich działającego przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej punktu konsultacyjnego ds. przemocy w rodzinie, który oferuje osobom zagrożonym aktami przemocy wsparcie doradcze i konsultacyjne (pomoc psychologiczna, specjalista ds. rodziny, konsultant ds. przemocy). Finansowanie tego punktu zostało zapewnione w oparciu o trzy następujące po sobie projekty (łączna wartość projektów – 2,5 mln zł, dofinansowanie UE 2,1 mln zł). Przykłady innych projektów dotyczących problematyki usług publicznych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 8. Przykłady projektów dotyczących poprawy dostępu do usług publicznych realizowanych na terenie gmin wiejskich powiatu giżyckiego.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (mln zł)	Oczekiwane efekty
Gmina wiejska Wydminy	➤ Utworzenie centrum aktywności lokalnej ➤ Modernizacja i wyposażenie pomieszczeń gminnych (5 sal warsztatowych na zajęcia grupowe i indywidualne)	0,7 / 0,6	➤ Budowa potencjału gminy w zakresie świadczenia usług społecznych (aktywizacja mieszkańców) ➤ zwiększenia aktywności mieszkańców (zmiana negatywnych zachowań społecznych takich, jak m.in. bierność, wyuczona bezradność czy wykorzystywanie pomocy społecznej)
Gmina wiejska Miłki	➤ Utworzenie dziennej formy usług opiekuńczych w postaci Klubu Seniora ➤ Zakup wyposażenia niezbędnego do funkcjonowania klubu (meble, gry dla seniorów, multimedia) ➤ Organizacja zajęć dla osób starszych	0,6 / 0,5	➤ Objęcie wsparciem 70 osób starszych z niepełnosprawnością
Gmina wiejska Kruklanki	➤ wyposażenie pracowni szkolnych w pomoce naukowe i sprzęt dydaktyczny w Szkole podstawowej ➤ pracownia matematyczno-przyrodnicza, językowa, fizyczno-chemiczna, projektowa	0,2 / 0,2	➤ poprawa warunków nauczania

Źródło: Mapa dotacji

1.8 GMINY OBWARZANKOWE ZYSKUJĄ DWA RAZY?

Na terenie powiatu giżyckiego mamy do czynienia z występowaniem dwóch gmin ściśle powiązanych ze sobą przestrzennie: gminę miejską Giżycko i gminę wiejską Giżycko. Ta ostatnia stanowi tzw. gminę „obwarzankową” czyli „pas” otaczający gminę miejską. Jakkolwiek obie gminy stanowią odrębne pod względem prawnym jednostki samorządu terytorialnego istnieje szereg powiązań i współzależności, które sprawiają, iż należałoby je traktować jako jeden obszar funkcjonalny. Współzależności te występują na wielu płaszczyznach np. gospodarczej (mieszkańcy gminy miejskiej są pracownikami firm zlokalizowanymi w mieście i odwrotnie), edukacyjnej (dzieci i młodzież z terenu gminy wiejskiej uczęszczając do szkół na terenie miasta), sportowej i kulturalnej (dzieci i młodzież z terenu gminy wiejskiej korzystająca z zajęć pozalekcyjnych, klubów sportowych, instytucji kultury w mieście) czy infrastruktury ochrony zdrowia i komunikacyjnej. Jeszcze innym przykładem powiązań i oddziaływań może być proces sub-urbanizacji na co wskazuje ujemna stopa migracji w przypadku gminy miejskiej, a dodatnia w gminie wiejskiej⁹. Tylko w niewielu przypadkach relacje te są dwukierunkowe i równorzędne. Można więc przyjąć, że 7,9 mln zł środków UE, które wsparły pięć projektów polegających na wyposażeniu jednostek ochrony zdrowia (np. zakup sprzętu dla szpitalnego oddziału ratunkowego, zakup sprzętu dla pracowni endoskopowej, zakup kardiomonitora, respiratora, pompy infuzyjnej) stanowiących własność gminy miejskiej (Szpital miejski sp. z o.o., Giżycka Ochrona Zdrowia sp. z o.o.) także stanowiły wsparcie dla gminy wiejskiej. Taki sam „wektor” oddziaływania (miasto → wieś) występuje np. w przypadku budowy sali koncertowej w szkole muzycznej działającej na terenie gminy miejskiej (wartość projektu 5,8 mln zł, dofinansowanie UE 4,8 mln zł), a także w przypadku innych inwestycji w infrastrukturę i wyposażenie szkół dostępnych dla młodzieży spoza terenu gminy.

Istnienie tzw. gmin „obwarzankowych” współtworzących z gminą miejską obszar funkcjonalny wyraźnie pokazuje więc zarówno ułomność tego typu delimitacji terytorialnych, jak i fakt, że wektory wpływu (oddziaływania) poszczególnych projektów realizowanych na terenie jednej gminy mogą daleko wykraczać poza jej granice pozytywnie oddziałując też na sąsiadów. Ocena efektów polityki spójności musi więc brać pod uwagę „efekty sąsiedztwa”. Analiza polityki spójności wyłącznie na podstawie porównania strumieni pieniądza płynącego do poszczególnych rodzajów jednostek terytorialnych (gmina wiejska, miejsko-wiejska, miejska,

⁹ Na przestrzeni lat 2018-2023 saldo migracji w gminie wiejskiej wahało się od (+) 26 do 201 osób, podczas gdy w gminie miejskiej wynosiło od (-) 54 do (-) 189 (osób).

obszar wiejski) bez uwzględnienia efektów sąsiedztwa może prowadzić do zaniżania korzyści odnoszonych przez tereny wiejskie.

Taki właśnie obraz wyłania się z porównania strumienia środków polityki spójności trafiających do obu analizowanych gmin. Wartość wszystkich projektów zrealizowanych na terenie gminy miejskiej wyniosła 229,4 mln zł (dofinansowanie UE 138,7 mln zł), podczas gdy wartość projektów przypadających na teren gminy wiejskiej była nominalnie dwa razy mniejsza (108,8 mln zł, dofinansowanie UE 70,8 mln zł). W wymiarze realnych efektów sytuacja może być zupełnie inna. Zakładając w pewnym uproszczeniu, że wszystkie projekty realizowane na terenie gminy miejskiej oddziałują na gminę „obwarzanek” (i odwrotnie) to wartość środków polityki spójności przypadających na gminę wiejską należałoby doszacować maksymalnie o kwotę w tym konkretnym przypadku 229,4 mln zł (dofinansowanie UE 138,7 mln zł).

2 STUDIUM PRZYPADKU 2

Gminy wiejskie i miejsko-wiejskie (poza-aglomeracyjne małej gęstości); powiat augustowski; województwo podlaskie.

2.1 WPROWADZENIE

Tabela 9. Województwo warmińsko-mazurskie – liczba ludności i gmin

Liczba ludności		
Ogółem	1 138 216	
Zamieszkującej obszary wiejskie	447 568 (*)	
Obszary aglomeracyjne	Dużej gęstości	Małej gęstości
	-	92 786
Obszary poza-aglomeracyjne	28 173	326 609
Liczba gmin		
Ogółem	118	
Miejsko-wiejskich	27	
Wiejskich	78	

Źródło: GUS; dane za 2023 r. (*) dane dla 2022 r.

Niniejsze studium przypadku zawiera ogólną charakterystykę wybranych grup projektów wspartych środkami polityki spójności na terenie gmin powiatu augustowskiego wchodzącego w skład województwa podlaskiego.

W skład powiatu wchodzi pięć gmin wiejskich (Augustów, Bargłów Kościelny, Nowinka, Płaska, Sztabin) oraz gmina miejska (Augustów) i gmina miejsko-wiejska (Lipsk). Powiat położony jest w północnej części województwa podlaskiego peryferyjnie w stosunku do stolicy województwa. Gminy wiejskie i gminę miejsko-wiejską zamieszkuje łącznie ok 47% wszystkich mieszkańców powiatu. Obszary wiejskie tego powiatu klasyfikowane są przez GUS jako poza-aglomeracyjne małej gęstości.

Rysunek 4. Położenie powiatu augustowskiego na terenie województwa.

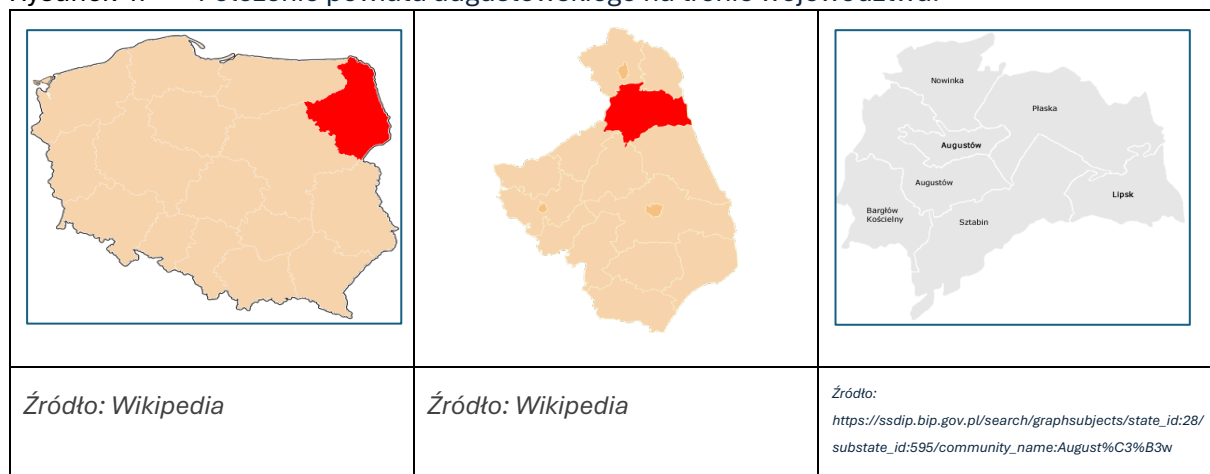

Tabela 10. Ogólna charakterystyka gmin powiatu augustowskiego

Gminy	Ludność (2023 r.)	Gęstość załudnienia (osoba / km 2) (2023 r.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze rolniczym (szt.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze przemysłowym i budowlanym (szt.)	Stopa bezrobocia (%)
Gminy miejskie AUGUSTÓW	28 995	358	29	620	7
Gminy miejsko-wiejskie LIPSK	4373	24	21	73	7,7
Gminy wiejskie AUGUSTÓW	6 410	24	22	128	5,1
BARGŁÓW KOŚCIELNY	4 998	27	15	77	6,6
NOWINKA	2 878	14	42	68	5,3
PŁASKA	2 281	6	63	55	9,9
SZTABIN	4 514	12	27	68	5,9
suma	54 449	33	219	1089	10,4

Źródło: GUS

2.2 PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I GOSPODARKA - MAŁA SKALA ODDZIAŁYWANIA, ALE TERENY WIEJSKIE KORZYSTAJĄ

Skala oddziaływania środków polityki spójności na rozwój przedsiębiorczości na terenie powiatu augustowskiego była bardzo mała. Tym niemniej podmioty gospodarcze zlokalizowane na terenach wiejskich (gminy wiejskie, miejsko-wiejskie) były istotnymi beneficjentami wsparcia.

Łącznie na terenie wszystkich gmin powiatu augustowskiego 35 przedsiębiorców prywatnych (beneficjentów) zrealizowało 42 projekty o różnej charakterystyce i zakresie przedmiotowym (głównie inwestycyjne) mające na celu wzmocnienie konkurencyjności firm¹⁰. Skala oddziaływania polityki spójności była więc bardzo ograniczona. Ze wsparcia skorzystało jedynie 3,2% wszystkich podmiotów działających w sektorze przemysłowym i budowlanym. Kluczowe znaczenie w dystrybucji środków polityki spójności miał Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 (RPO WP). Program ten umożliwił 23 beneficjentom realizację 29 projektów.

Pomimo niewielkiej skali oddziaływania polityka spójności miała jednak duże znaczenie dla podmiotów zlokalizowanych na terenach wiejskich. Na terenach gmin wiejskich i gminy miejsko-wiejskiej ze wsparcia skorzystało 17 beneficjentów (realizując 24 projekty)¹¹. Przy łącznej liczbie 35 beneficjentów (w całym powiecie) oznacza to, że przedsiębiorcy z terenów wiejskich stanowili 48,6% wszystkich beneficjentów. Udział beneficjentów z terenów wiejskich jest więc większy niż wynikałoby to ze struktury gospodarki w powiecie (podmioty z terenów wiejskich zarejestrowane w bazie REGON działające w sektorze przemysłowym i budowlanym stanowiły 43,1% wszystkich podmiotów z powiatu działających w tych dwóch działach).

Projekty zrealizowane na terenie gmin wiejskich i gminy miejsko-wiejskiej miały zróżnicowany charakter. Najczęściej dotyczyły one zakupu nowoczesnych maszyn, urządzeń, wprowadzenia do oferty nowego produktu lub usługi. W ramach RPO WP 2014-2020 sfinansowano 19 takich projektów, a ich wartość całkowita wahała się do 0,4 mln zł do 1,7 mln zł (dofinansowanie UE od 0,2 mln zł do 0,6 mln zł) przy średniej wartości na poziomie 0,8 mln zł.

¹⁰ Wzięto po uwagę wszystkie programy operacyjne (RPO, POPW, POIR), CT1, CT3, CT8, tylko podmioty prywatne, pominięto działanie 1.5 POPW oraz 2.1, 2.2 i 2.3 RPO (wsparcie w ramach zwalczania skutków COVID-19).

¹¹ Ponieważ gmina wiejska Bargłów Kościelny jest członkiem Lokalnej Grupy Działania „Biebrzański Dar Natury” przedsiębiorcy działający na jej terenie mieli możliwość skorzystania ze wsparcia w formie dotacji ze środków PROW (Wsparcie przedsiębiorczości na terenie LGD). Publikowane listy operacji wybranych do dofinansowania nie pozwalają (brak danych identyfikujących miejsce realizacji projektu lub przedsiębiorcę) określić jakie środki trafiły do przedsiębiorców z tej gminy. Z dostępnych danych wynika jedynie, że LGD w okresie 2017-2022 wsparła 71 przedsiębiorców łączną kwotą ok 4,4 mln zł. Źródło: <https://lgd-bdn.pl/>

Marginalne znaczenie miało wsparcie kierowane na tereny wiejskie za pośrednictwem POPW 2014-2020 i POIR 2014-2020. Z obu tych programów sfinansowano cztery projekty (trzech beneficjentów) o wartości od 60 tys. zł do 1,3 mln zł. W ramach środków programu POPW 2014-2020 sfinansowane zostały projekty związane z budową strategii opartej o wzornictwo przemysłowe. Z kolei ze środków POIR 2014-2020 w ramach promocji marek produktowych Go-to-brand (działanie 3.3 POIR) wsparto internacjonalizację firmy z gminy Sztabin. Analogiczny projekt – internacjonalizacja - ale o mniejszej wartości (81 tys. zł) sfinansowany został z RPO WP 2014-2020.

Przykłady projektów jakie sfinansowano z trzech omawianych programów operacyjnych zawierają poniższe tabele. Warto zauważyć, że wielu przedsiębiorców z terenów wiejskich dobrze orientuje się w możliwościach jakie oferują środki polityki spójności wielokrotnie korzystając ze wsparcia finansowego (w ramach perspektywy 2014-2020, jak i wcześniejszych). Przykładowo firma Radmet w perspektywie 2014-2020 zrealizowała trzy projekty o łącznej wartości 3,4 mln zł (dofinansowanie UE 1,4 mln zł), a Tartak Żarnowo (Zbigniew Rótkowski) siedem projektów (trzy w perspektywie 2014-2020 i cztery w latach 2007-2013) o łącznej wartości 5,3 mln zł (dofinansowanie UE 2,3 mln zł). Z kolei nie wymieniona w poniższej tabeli firma Pegazus zrealizowała cztery projekty (w tym dwa w perspektywie 2007-2013) o wartości 2,3 mln zł (dofinansowanie UE 1,1 mln zł). Łącznie 17 przedsiębiorców z terenów wiejskich, którzy w perspektywie 2014-2020 otrzymali wsparcie finansowe na wykonanie 24 projektów w całym przedziale lat 2004-2020 w ramach trzech perspektyw finansowych uzyskali wsparcie dla 31 projektów.

Tabela 11. Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenach wiejskich powiatu augustowskiego dofinansowanych z RPO WP 2014-2020.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Okrągły Radostaw – Firma produkcyjno- usługowo-handlowa RADMET	➤ Zakup wycinarki laserowej	1,7 / 0,6	➤ Wzrost wydajności ➤ Obniżenie kosztów (zmniejszenie ilości odpadów) ➤ Skrócenie cyklu produkcyjnego
DARCO Gołkowski Dariusz	➤ Zakup nowoczesnego harwestera (kombajn zrębowy do prac leśnych)	0,8 / 0,4	➤ Zwiększenie wydajności
Rótkowski Zbigniew Tartak Żarnowo i przeds. Wielobranżowe Iskra	➤ Zakup maszyn do obróbki drewna	1 / 0,4	➤ Wprowadzenie nowego produktu do oferty firmy ➤ Obniżenie kosztów (zmniejszenie ilości odpadów) ➤ Skrócenie cyklu produkcyjnego ➤ Poprawa warunków BHP

Źródło: Mapa dotacji, strony www beneficjentów

Tabela 12. Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenach wiejskich powiatu augustowskiego dofinansowanych z POIR 2014-2020 i POPW 2014-2020.

Beneficjent / program	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Agnieszka Chilicka „Eko Aronia” POIR poddziałanie 3.3.3 (wsparcie mśp w promocji marek produktowych - Go to Brand)	➤ udział w imprezach targowo-wystawienniczych oraz narodowych stoiskach informacyjnych w Chinach (ANUFOOD, Guangzhou International Food & Ingredient Fair, SIAL) ➤ indywidualna misja gospodarcza w trakcie International Agriculture Fair in Chengdu/Siczuan ➤ spotkania z kontrahentami, organizacja pokazu	0,7 / 0,5	➤ wzrost eksportu
Rolmet Borodziuk, Dadura Sp. j. POPW działanie 1.4 wzór na konkurencję	➤ zaprojektowaniu trzech nowych produktów marki Rolmet (sadzarki, kopaczki jednorzędowej, urządzenia taśmowego) ➤ zakup maszyn i urządzeń do nowej linii produkcyjnej ➤ działania marketingowe ➤ opracowanie strategii marketingowej	1,3 / 0,7	➤ wprowadzenie innowacji produktowej i marketingowej
PPU Stalmet Krzysztof Krygiel POPW działanie 1.4 wzór na konkurencję (projekt realizowany na terenie dwóch gmin)	➤ audyt wzorniczy (analiza działalności Wnioskodawcy pod względem jego potencjału oraz potrzeb w zakresie wzornictwa) ➤ opracowanie Strategii wzorniczej w firmie.	0,5 / 0,5	➤ strategia wzornicza, innowacje procesowe

Źródło: Mapa dotacji, strony www beneficjentów

Oprócz 24 projektów jakie zrealizowali przedsiębiorcy z terenów wiejskich powiatu augustowskiego 19 projektów przypadło na gminę miejską. Choć projektów tych było mniej dominowały one pod względem wartości. Ich łączna wartość wyniosła ok 62,9 mln zł (dofinansowanie UE 27,2 mln zł) co oznacza, że stanowiły 77,4% wszystkich analizowanych projektów. Ta dominacja projektów „miejskich” nad tymi realizowanymi na terenach wiejskich wynikała z ich odmiennych charakterystyk i różnych profili biznesów prowadzonych na terenach wiejskich i miejskich, a nie upośledzenia przedsiębiorców z terenów wiejskich w dostępie do finansowania.

Wśród tych 19 projektów trzy zostały zrealizowane w oparciu o środki programu POIR 2014-2020, siedem na bazie środków programu POPW 2014-2020 i dziewięć ze środków RPO WP 2014-2020. Większość projektów, analogicznie jak w przypadku projektów z terenów wiejskich, dotyczyła inwestycji w nowoczesne maszyny, urządzenia, linie produkcyjne czy też wdrożenia produkcji nowego wyrobu. Cztery projekty (sfinansowane ze środków POPW 2014-2020) dotyczyły wzornictwa przemysłowego, a jeden internacjonalizacji produktów. Duża łączna wartość projektów realizowanych przez przedsiębiorców z terenu gminy miejskiej wynikała z pojawienia się tu kilku projektów o znacznej wartości. Trzy największe projekty miały łączną wartość 39,9 mln zł (dofinansowanie UE 16,9 mln zł) co stanowiło 63,4% wartości wszystkich projektów z terenu gminy miejskiej.

Największy projekt pod względem wartości (17,9 mln zł, dofinansowanie UE 7,3 mln zł) zrealizowała firma „Rozbud” Łapińscy sp.j. (wdrożenie zespołu linii technologicznych). Przedsiębiorstwo to działające w Augustowie od ponad 30 lat jest uznanym w regionie producentem i dystrybutorem pokryw dachowych oraz materiałów budowlanych. W 2023 roku Rozbud ze sprzedaży swoich wyrobów w kraju i zagranicą (Litwa, Łotwa, Estonia) osiągnął przychody w wysokości 76,4 mln zł (zysk netto 4,6 mln zł). Drugi największy projekt (16,3 mln zł, dofinansowanie UE 5,8 mln zł) to inwestycja firmy Karo Romanowski sp. j. (wdrożenie produkcji nowych okien ze wzmocnieniem kompozytowym na bazie polimerów). Firma ta działająca z terenu Augustowa jest również uznanym producentem stolarki budowlanej obecnym na rynku regionalnym, jak i zagranicą (np. Litwa, Łotwa, Estonia, Dania, Niemcy, Czechy). W 2023 roku jej przychody wyniosły 14,8 mln zł, a zatrudnienie 24 osoby. Trzeci największy projekt (5,7 mln zł, dofinansowanie UE 3,9 mln zł) zrealizowała spółka inżynierska WIBAR Technology zajmująca się serwisowaniem sieci elektrycznych i teletechnicznych. Spółka ta jest częścią niewielkiej grupy kapitałowej, która w 2023 roku osiągnęła łączne przychody w wysokości ok 23 mln zł zatrudniając 40 osób¹².

Pominiecie w analizie trzech największych projektów oznaczałoby, że strumień środków jaki napłynął do podmiotów z gminy miejskiej nie byłby istotnie większy (23 mln zł vs. 18,3 mln zł) niż środki jakie trafiły do przedsiębiorców z terenu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich¹³.

¹² Spółka WIBAR Technology zarejestrowana jest na terenie Augustowa, natomiast spółka Wibar-Instalacje (będąca właścicielem WIBAR Technology) zarejestrowana jest w Warszawie.

¹³ Wsparcie przedsiębiorczości na terenach wiejskich odbywało się także przy wykorzystaniu instrumentu terytorialnego „Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczności” za pośrednictwem lokalnych grup działania. Jakkolwiek na terenie powiatu augustowskiego taka forma wsparcia przedsiębiorczości nie miała miejsca warto przytoczyć przykład z terenu innego powiatu (gmin). Na obszarze działania Lokalnej Grupy Działania „Brama na Podlasie” (południowo-zachodnia część województwa) wsparcie przedsiębiorczości finansowane było ze środków PROW 2014-2020. W ramach przedsięwzięcia 2.1.1 „Wsparcie

2.3 INWESTYCJE W ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII WSPIERAJĄ ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORSTW

Wsparciu przedsiębiorczości służyły także inwestycje w odnawialne źródła energii. W całym powiecie zrealizowano 10 projektów skierowanych do przedsiębiorców prywatnych. Ich łączna wartość wyniosła 12,7 mln zł (dofinansowanie UE 5,7 mln zł). Cztery spośród tych projektów zlokalizowane były na terenie gmin wiejskich. Ich wartość wyniosła 5,9 mln zł (dofinansowanie UE 2,36) co odpowiadało ok 46,2% wartości wszystkich projektów prywatnych (dofinansowanie UE 41,4% całego dofinansowania UE).

Rysunek 5. Mikrobiogazownia rolnica (zdjęcie pogładowe)

Źródło: <https://www.farmer.pl/biznes/przedsiębiorczosc/mikrobiogazownia-sprawdzi-sie-w-gospodarstwie-hodowlanym,94886.html>

Dwa największe projekty były inwestycjami prowadzonymi na terenie Augustowa – gminy wiejskiej. Projekt o wartości 1,8 mln zł (dofinansowanie UE 0,96 mln zł) zrealizowany została przez gospodarstwo rolne pana Jacka Zawadzkiego. Inwestycja polegała na budowie mikrobiogazowni rolniczej (reaktor fermentacyjny, zbiornik, system sterowania) o mocy 0,02 MWe umożliwiającej wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła użytkowego w oparciu o gnojovicę krów mlecznych hodowanych w gospodarstwie. Cała energia cieplna oraz około 50% energii elektrycznej jest wykorzystywana w gospodarstwie; 50% energii elektrycznej trafia do sieci. Mikrobiogazowania umożliwia roczne wytworzenie 165 MWh energii elektrycznej i 388,5 MWh energii cieplnej.

przedsiębiorczości na terenie LGD na operacje w zakresie rozwijania działalności gospodarczej oraz podejmowania działalności gospodarczej” udzielano dotacji o wartości od 25 tys. do 500 tys. zł. Łącznie w wyniku przeprowadzenia ośmiu naborów wsparcie otrzymało 132 przedsiębiorców na łączną kwotę 10,5 mln zł. Wsparcie zostało udzielone przykładowo na takie projekty jak: „...zakup podnośnika kosowego na potrzeby rozwoju firmy...”, „...zakup elektronarzędzi na potrzeby rozwoju firmy...”, „...zakup pilarki formatowej na potrzeby rozwoju zakładu produkcji mebli...”, „...wprowadzenie usługi projektowania w markecie budowlanym...”.

Gospodarstwo beneficjenta jest jednym z większych w województwie posiadając ok 120 krów produkujących rocznie ok 1 mln litrów mleka. Druga z inwestycji (wartość projektu 3,69 mln zł, dofinansowanie UE 1,2 mln zł) zrealizowana została przez spółkę Słońce Podlasia zarejestrowaną w województwie podlaskim, ale poza powiatem augustowskim. Projekt polegał na wybudowaniu farmy fotowoltaicznej o mocy 0,99 MWe wytwarzającej energię w celach komercyjnych (w całości sprzedawaną do sieci). W 2023 roku przychód spółki z tytułu sprzedaży energii elektrycznej wyniósł ok 747,3 tys. zł, a zysk netto 157,6 tys. zł; podatek dochodowy w wysokości 15,9 tys. zł; spółka nie zatrudnia pracowników.

2.4 INWESTYCJE W INFRASTRUKTURĘ SKUTECZNYM SYSTEMOWYM WSPARCIEM DLA PRZEDSIĘBIORSTW

Duże znaczenie z punktu widzenia wsparcia przedsiębiorczości w powiecie w tym także na terenie gmin wiejskich może mieć utworzenie Strefy Aktywności Gospodarczej w Augustowie. Projekt ten o wartości 5,6 mln zł (dofinansowaniu UE 5,3 mln zł) został zrealizowany w ramach RPO WP 2014-2020 (Działanie 1.4. Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa). Polegał on na uzbrojeniu 16,8 ha gruntów (19,7 ha łącznie z drogami dojazdowymi i wewnętrznymi) w media niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej. Prace budowlane zostały zakończone w 2017 roku. Do końca 2022 roku – pomimo znacznych trudności wynikających m.in. z wybuchu pandemii Covid-19 - sprzedano wszystkie (11) działek (jedna działka została wypożyczona). Działki zostały zakupione przez lokalnych przedsiębiorców. Dwie z nich zostały już obecnie (2024 r.) zabudowane. Większość terenów inwestycyjnych wchodzących w kompleks Augustowskiej Strefy Aktywności Gospodarczej w czerwcu 2017 r. została włączona do Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

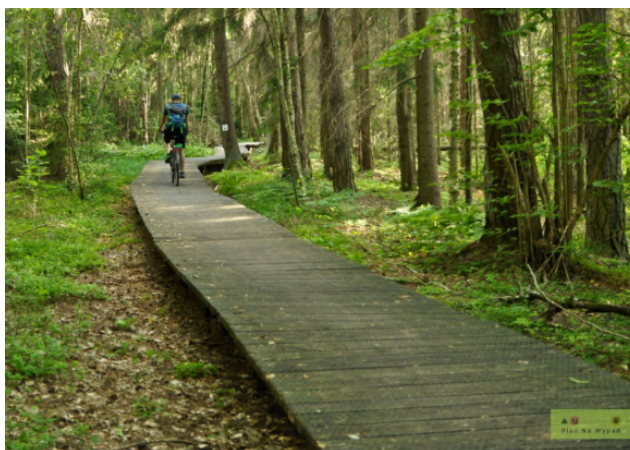
2.5 INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA – NAJLEPSZY SPOSÓB NA WSPARCIE LOKALNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Duże projekty mające na celu rozbudowę liniowej infrastruktury turystycznej mogą korzystanie oddziaływać na rozwój lokalnej przedsiębiorczości bazującej na ruchu turystycznym (gastronomia, noclegi). W powiecie augustowskim dwa z trzech projektów dotyczących infrastruktury turystycznej mogło mieć właśnie takie znaczenie.

Pierwszy i największy z nich o wartości 0,5 mln zł (dofinansowanie UE 0,4 mln zł) polegał na budowie około kilometrowego odcinka drogi rowerowej wraz z niezbędną infrastrukturą (miejsca obsługi rowerzystów ze stojakami, ławkami, wiatami, itd.) umożliwiającego zjazd z głównego szlaku rowerowego Green Velo przez teren gminy wiejskiej do miasta Augustowa. Główny szlak – Green Velo – będący jedną z kluczowych atrakcji turystycznych Polski Wschodniej mający łączną

długość ok 1900 km umożliwił zwiększenie ruchu turystycznego na terenie powiatu. Obecnie szlak ten na terenie powiatu augustowskiego ma długość ok 76km (w 2015 roku było to 39,5km)¹⁴.

Rysunek 6. Drewniana kładka dla rowerzystów na szlaku "Wokół Wigier"

Źródło: <https://plannawypad.pl/szlak-rowerowy-wokol-wigier/>

Drugi z projektów realizowany na terenie trzech powiatów, a w przypadku powiatu augustowskiego na terenie gminy wiejskiej polegał na modernizacji infrastruktury turystycznej szlaku rowerowego „Wokół Wigier” im. Antoniego Patli, który miał zastąpić szlak pieszy. Projekt obejmował szereg działań inwestycyjnych i modernizacyjnych (budowa kładek i mostów dla ruchu turystycznego i rowerowego, zagospodarowanie miejsc widokowych i odpoczynku, itp.). Wartość całego projektu w wyniku, którego miało powstać łącznie 45 km odnowionego szlaku wynosiła 0,86 mln zł (dofinansowanie UE 0,6 mln zł) przy czym kwoty przypisane do gminy wiejskiej wyniosły 0,22 mln zł (0,15 mln zł).

Ostatni z projektów – budowa siłowni plenerowej o pow. 96 mkw – zrealizowany również na terenie wiejskim (wartość projektu 20 tys. zł, dofinansowanie UE 12 tys. zł) miał najmniejszą skalę oddziaływania¹⁵. Jego beneficjentami niewątpliwie byli przede wszystkim mieszkańcy pobliskich wybudowań. W przeciwieństwie do dwóch wcześniej zaprezentowanych projektów ten miał

¹⁴ Budowa całego szlaku Green Velo na terenie województwa podlaskiego (projekt: „Trasy rowerowe w Polsce Wschodniej”) została sfinansowana z Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013. Łączna wartość projektu obejmująca także szereg prac przygotowawczych (projekt, wykup gruntów) wyniosła około 274 mln zł.

¹⁵ Inwestycja ta została zrealizowana w gminie wiejskiej Bargłów Kościelny w ramach Lokalnej Grupy Działania „Biebrzański Dar Natury” (środki EFRR). W ramach LGD w gminie tej zrealizowano jeszcze dwa projekty dotyczące rozwoju małej infrastruktury pełniące funkcje kulturalne i rekreacyjne sfinansowane ze środków PROW. Wsparcie przekazane przez LGD na ich realizację wyniosło 189,8 mln zł.

zdecydowanie lokalny charakter i ograniczoną skalę oddziaływania. Zainwestowane środki polityki spójności w tym wypadku mogą charakteryzować się małą efektywnością.

Tabela 13. Przykłady projektów polegających na rozbudowie infrastruktury turystycznej realizowanych na terenie gmin powiatu augustowskiego (środki RPO).

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Augustów (gmina wiejska)	➤ budowa ścieżki rowerowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą	0,5 / 0,4	➤ wzrost dostępności turystycznej ➤ zwiększony ruch turystyczny
Wigierski Park Narodowy Nowinka (gmina wiejska)	➤ modernizacja i rozbudowa infrastruktury szlaku rowerowego	0,2 / 0,1	➤ wzrost dostępności turystycznej ➤ zwiększony ruch turystyczny
Bargłów Kościelny (gmina wiejska)	➤ budowa siłowni plenerowej	0,02 / 0,01	➤ poprawa standardu życia mieszkańców

Źródło: Mapa dotacji

2.6 OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO – DUŻE KORZYŚCI DLA SPOŁECZEŃSTWA, MAŁE DLA TERENÓW WIEJSKICH?

W powiecie augustowskim na terenie, którego znajduje się wiele cennych przyrodniczo obszarów zrealizowano trzy projekty ukierunkowane na wsparcie ochrony środowiska. Kluczowe znaczenie jako źródło finansowania miały środki programu POiŚ 2014-2020 (działanie 2.4 ochrona przyrody i edukacja ekologiczna). Ze środków tego programu dofinansowano dwa projekty. Największy z nich o wartości 3,9 mln zł (dofinansowanie UE 3,3 mln zł) realizowany był przez Biebrzański Park Narodowy i miał na celu opracowanie planu ochrony parku – dokumentu planistycznego wymaganego przepisami ustawy o ochronie przyrody. Projekt obejmował inwentaryzację wszystkich zasobów przyrodniczych, zidentyfikowanie istniejących i potencjalnych zagrożeń oraz opracowanie koncepcji ochrony. Kwota (3,9 mln zł) jaką przypisano do całego powiatu augustowskiego wynikała z zastosowanego klucza podziałowego, gdyż de facto był to fragment większego – obejmującego pięć powiatów - projektu (o takiej samej nazwie) o całkowitej wartości 19,4 mln zł (dofinansowanie UE 16,5 mln zł).

Rysunek 7. Głuszc w Puszczy Augustowskiej / zdjęcie pogładowe

Źródło: <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C402267%2Cw-puszczy-augustowskiej-bedzie-wiecej-gluszcow.html>

Drugi projekt (ochrona głuszca w Puszczy Augustowskiej) sfinansowany z programu POiŚ 2014-2020 o wartości 3,2 mln zł (dofinansowanie UE 2,7 mln zł) obejmował swym zasięgiem gminę miejską (Augustów), gminę miejsko-wiejską (Lipsk) oraz dwie gminy wiejskie. Kwoty (wartość projektu, dofinansowanie UE) przypadające na wszystkie zaangażowane gminy były identyczne, gdyż wynikały z zastosowanego klucza podziałowego (0,8 mln zł / 0,7 mln zł). Również i w tym przypadku projekt realizowany w tych gminach był składową większej całości tj. projektu ochrony głuszca na terenie dwóch powiatów (augustowski i sejneński), a jego łączna wartość wyniosła 6,5 mln zł (dofinansowanie UE 5,4 mln zł). Jego celem było wzmocnienie populacji głuszca w Puszczy Augustowskiej poprzez jej wzrost liczebny i zwiększenie zmienności genetycznej. Prace związane z ochroną głuszca na terenie puszczy realizowane są do 2013 roku tym samym środki POiŚ 2014-2020 stały się elementem realizacji pewnej większej całości.

Trzeci z projektów „Augustów dla bioróżnorodności” (wartość 0,5 mln zł, dofinansowanie UE 0,4 mln zł) realizowany był wyłącznie na terenie gminy miejskiej Augustów. Sfinansowany ze środków programu regionalnego (działanie 6.3 ochrona zasobów bio- i georóżnorodności oraz krajobrazu) umożliwił wykonanie czterech terenów wypoczynkowych, dokonanie 54 (sztuk) nasadzeń drzew oraz montaż różnego rodzaju obiektów (budek lęgowych, domków dla jeży, schronów dla nietoperzy, tablic informacyjnych).

Wymienione projekty będą niewątpliwie miały duże znaczenie dla ochrony środowiska naturalnego na terenie województwa podlaskiego i powiatu augustowskiego w szczególności. Przypisanie gminom wiejskim (tak, jak i miejskim) pewnych kwot (wartości projektu i dofinansowania) w wyniku zastosowania określonego klucza podziałowego co wynikało z ponadlokalnego charakteru tych projektów nie pozwala jednoznacznie stwierdzić czy i na ile gminy te (ich społeczności) odniosły lub też odniosą w przyszłości wymierne korzyści z tych

projektów. Możliwości internalizacji korzyści z tego typu projektów – plan ochrony parku, ochrona zagrożonego gatunku - czyli uzyskania korzyści na poziomie danej jednostki terytorialnej np. w postaci zwiększonego ruchu turystycznego są raczej mocno ograniczone.

2.7 WZROST UMIEJĘTNOŚCI I KOMPETENCJI – BON NA SZKOLENIE JAKO DOBRA PRAKTYKA

Wzmocnienie kompetencji i umiejętności (zawodowych, społecznych) może mieć duże znaczenie z punktu widzenia pozycji mieszkańców terenów wiejskich na rynku pracy, jak i możliwości podejmowania własnej działalności gospodarczej. Zadanie to nie należy do łatwych. Problemem jest zarówno dotarcie do właściwych adresatów, stworzenie bodźców zachęcających do nauki, jak i zapewnienie odpowiedniego poziomu i profilu usługi szkoleniowej. Kilka projektów zrealizowanych w powiecie augustowskim może służyć jako przykład rozwiązania, gdzie udało się co najmniej właściwie zaadresować potrzeby terenów wiejskich.

W całym powiecie augustowskim zrealizowano 16 projektów, których celem było zwiększenie umiejętności i kompetencji mieszkańców. Łączna wartość tych projektów wyniosła 19,1 mln zł (dofinansowanie UE 16,2 mln zł). Źródłem ich finansowania był program regionalny (priorytet 3 – kompetencje i kwalifikacje). Na terenie dwóch gmin wiejskich zrealizowano trzy projekty szkoleniowe o wartości 0,85 mln zł (dofinansowanie UE 0,7 mln zł). Większość projektów realizowana była na terenie całego powiatu (bez wskazania konkretnej gminy). Wartość takich projektów wyniosła ok 11,9 mln zł (dofinansowanie ok 10 mln zł) czyli 73% całości.

Wśród projektów „powiatowych” warto wskazać na grupę czterech „zintegrowanych” projektów zarówno ze względu na ich skalę, formę i sposób zaadresowania potrzeb terenów wiejskich. Pierwsze dwa projekty („Rozwój kompetencji kadr subregionu suwalskiego”) zrealizowane zostały w latach 2017-2020. Były to projekty sfinansowane z poddziałania 3.2.1 oraz 3.2.2 RPO Województwa Podlaskiego 2014-2020¹⁶ realizowane na terenie całego subregionu suwalskiego (obejmującego powiat augustowski).

W obu projektach instrument wsparcia miał postać bonu na szkolenie, który umożliwiał pokrycie 80% kosztów (10% kosztów było po stronie osoby uczestniczącej w szkoleniu). Pierwszy z projektów (poddziałanie 3.2.1) zakładał podniesienie kompetencji i kwalifikacji 1941 osób poprzez udział w różnych formach kształcenia podyplomowego dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb. Drugi (poddziałanie 3.2.2) koncentrował się na pozaszkolnych formach

¹⁶ Poddziałanie 3.2.1 - Rozwój kompetencji językowych i TIK oraz wsparcie wybranych form kształcenia ustawicznego zgodnie z potrzebami regionalnej gospodarki; poddziałanie 3.2.2 - Pozaszkolne formy kształcenia dorosłych.

kształcenia ustawicznego. W tym wypadku grupą docelową było 548 osób dorosłych. Realizacja tych projektów zakończyła się w połowie 2020 roku, a ich łączna wartość wyniosła 30,6 mln zł (dofinansowanie UE 27,6 mln zł). Wraz z ich zakończeniem rozpoczęła się realizacja dwóch kolejnych projektów („Kształcenie i rozwój kompetencji kadr subregionu suwalskiego”) będących ich kontynuacją pod względem formy (bon, 80% dofinansowania¹⁷) i zakresu tematycznego (formy kształcenia podyplomowego oraz kształcenie pozaszkolne)¹⁸. Również w tym wypadku dokładnie określono wielkości grup docelowych 1536 osób dla projektu z poddziałania 3.2.1 i 466 osób w poddziałaniu 3.2.2. W przypadku tych dwóch nowych projektów oprócz wymogów co do struktury beneficjentów końcowych wynikających z zapisów RPO (wskaźniki rezultatu, wskaźniki produktu) wprowadzono także zapis, z którego wynikało, że 20% korzystających ze wsparcia powinny stanowić osoby zamieszkujące obszary wiejskie. Podczas gdy dwa pierwsze projekty (lata 2017-2020) realizowane były przez gminę Suwałki¹⁹, dwa kolejne realizowała Agencja Rozwoju Regionalnego ARES w Suwałkach. Projekty realizowane przez agencję ARES okazały się dużym sukcesem pod względem skali oddziaływania na tereny wiejskie. W ramach poddziałania 3.2.1 RPO WP 2014-2020 (szkolenia, kursy, studia podyplomowe) z bonu skorzystało 1575 osób (zakładano 1536) w tym 933 z terenów wiejskich (288 osób z terenu powiatu augustowskiego); w przypadku poddziałania 3.2.2 (szkolenia, kursy zawodowe, kształcenie pozaszkolne) z bonu skorzystały 574 osoby (zakładano 466) w tym 298 osoby z terenów wiejskich (27 osób z powiatu augustowskiego). W obu projektach zakładano objęcie bonem 20% osób z terenów wiejskich, podczas gdy faktycznie było to odpowiednio 59% i 52%²⁰.

Łączna wartość czterech scharakteryzowanych projektów wyniosła 26,3 mln zł (dofinansowanie UE 22,1 mln zł) przy czym na cały powiat augustowski przypadły kwoty odpowiednio: 9,5 mln zł i 8 mln zł.

Trzy wspomniane wcześniej projekty zrealizowane na terenie konkretnych gmin wiejskich (Bargłów Kościelny, Sztabin) skierowane były do uczniów szkół podstawowych i gimnazjów oraz nauczycieli. Ich celem było podwyższenie kompetencji w przypadku uczniów w takich obszarach,

¹⁷ Istniało też ograniczenie kwotowe wsparcia: 9 tys. zł w przypadku poddziałania 3.2.1 i 15 tys. zł w drugim z projektów (poddziałanie 3.2.2.).

¹⁸ Projekty były skierowane do osób fizycznych (bezrobotnych, pracujących, biernych zawodowo) nie prowadzących działalności gospodarczej; ta sama osoba mogła być beneficjentem obu projektów; rekrutacja do projektów była prowadzona za pomocą systemu informatycznego; bon szkoleniowy mógł być realizowany na terenie całego kraju (szkolenia stacjonarne lub zdalne w czasie rzeczywistym); bon nie obejmował kosztów dojazdu i zakwaterowania.

¹⁹ Projekt realizowany był w partnerstwie z czterema powiatami oraz Stowarzyszeniem „Euroregion Niemen”.

²⁰ W nowej perspektywie finansowej (2021-2027) Agencja Rozwoju Regionalnego „ARES” realizuje dwa projekty (subregion suwalski i łomżyński) z zastosowaniem formuły bonu na szkolenie (działanie 07.04 FEPD – wspieranie uczenia się przez całe życie).

jak języki obce, przedmioty ścisłe, informatyka, a w przypadku nauczycieli w zakresie metodyki nauczania czy coachingu.

2.8 DZIEDZICTWO KULTUROWE – POLITYKA SPÓJNOŚCI KOMPLEMENTARNYM ŹRÓDŁEM FINANSOWANIA

Wydatki ponoszone ze środków polityki spójności na rzecz ochrony i propagowania dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu augustowskiego związane były głównie z finansowaniem remontów zabytków sakralnych. W sumie w całym powiecie zrealizowano osiem projektów, a ich łączna wartość wyniosła 2,36 mln zł (dofinansowanie UE 1,68 mln zł). Cztery z tych projektów dotyczyły trzech obiektów sakralnych położonych na terenie gmin wiejskich. Ich wartość wyniosła ok 1 mln zł (dofinansowanie UE 0,7 mln zł). W tym konkretnym przypadku środki polityki spójności miały marginalne i jedynie komplementarne znaczenie w propagowaniu i ochronie dziedzictwa kulturowego, gdyż głównym źródłem finansowania prac remontowych i konserwatorskich obiektów sakralnych był Rządowy Program Odbudowy Zabytków. Program ten funkcjonujący od 2022 roku umożliwił samorządom sfinansowanie na bardzo korzystnych warunkach (dotacja w wysokości 98% kosztów inwestycji) prac remontowych, konserwatorskich i restauratorskich obiektów zabytkowych wpisanych do ewidencji lub rejestru zabytków²¹.

Rysunek 8. Kościół p.w. św. Jakuba Apostoła którego remont był współfinansowany ze środków RPO WP 2014-2020 (gmina Sztabin).

Źródło: <https://diecezjaelk.pl/wp-content/uploads/2016/09/sztabin-kosciol.jpg>

²¹ Program realizowany jest na podstawie uchwały nr 232/2022 Rady Ministrów z dnia 23 listopada 2022 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

Na terenie powiatu augustowskiego ze środków programu rządowego (dwie edycje) skorzystały cztery gminy wiejskie. Na prace remontowe i konserwatorskie przeprowadzane na terenie czterech obiektów sakralnych otrzymały one dofinansowanie w wysokości 4,6 mln zł. Z kolei w przypadku gminy miejsko-wiejskiej Lipsk prace konserwatorskie prowadzone na terenie obiektu zabytkowego zyskały dofinansowanie kwotą 161 tys. zł (dofinansowanie UE 132 tys. zł) ze środków programu regionalnego oraz kwotą 3,5 mln zł z programu rządowego²².

Tabela 14. Przykłady projektów realizowanych na terenie gmin wiejskich powiatu augustowskiego dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego (środki RPO)

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Jakuba Apostoła Sztabin (gmina wiejska)	➤ Remont zabytkowego kościoła	0,4 / 0,2	➤ Zachowanie walorów zabytkowych gminy
Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Marii Magdaleny Płaska (gmina wiejska)	➤ Remont zabytkowego zespołu sakralnego	0,2 / 0,2	➤ Zachowanie walorów zabytkowych gminy
Augustowskie Placówki Kultury w Augustowie Augustów (gmina miejska)	➤ Zakup wyposażenia i strojów dla zespołu tańca Ludowego	0,2 / 0,1	➤ rozwój działalności artystycznej ➤ propagowanie kultury ludowej

Źródło: Mapa dotacji

²² Wyniki naborów do programu są dostępne pod adresem: <https://www.gov.pl/web/premier/rzadowy-program-odbudowy-zabytkow>

3 STUDIUM PRZYPADKU 3

Gminy wiejskie i miejsko-wiejskie (poza-aglomeracyjne dużej gęstości); powiat dębicki; województwo podkarpackie.

3.1 WPROWADZENIE

Niniejsze studium przypadku zawiera ogólną charakterystykę wybranych grup projektów wspartych środkami polityki spójności na terenie gmin powiatu dębickiego wchodzącego w skład województwa podkarpackiego.

W skład powiatu wchodzi cztery gminy wiejskie (Dębica, Czarna, Jodłowo, Żyraków), dwie gminy miejsko-wiejskie (Brzostek, Pilzno) oraz gmina miejska (Dębica). Powiat położony jest w zachodniej części województwa podkarpackiego w odległości 40 km od stolicy województwa.

Tabela 15. Województwo podkarpackie – liczba ludności i gmin

Liczba ludności		
Ogółem	2 071 676	
Zamieszkującej obszary wiejskie	1 224 871 (*)	
	Dużej gęstości	Małej gęstości
Obszary aglomeracyjne	154 956	104 377
Obszary poza-aglomeracyjne	86 555	99 983
Liczba gmin		
Ogółem	160	
Miejsko-wiejskich	35	
Wiejskich	109	

Źródło: GUS; dane za 2023 r. (*) dane dla 2022 r.

Gminy wiejskie i miejsko-wiejskie zamieszkuje łącznie ok 68% wszystkich mieszkańców powiatu (w całym województwie 59% ludności zamieszkuje obszary wiejskie). Obszary wiejskie tego powiatu klasyfikowane są przez GUS jako poza-aglomeracyjne dużej gęstości.

Rysunek 9. Położenie pow. dębickiego na terenie województwa

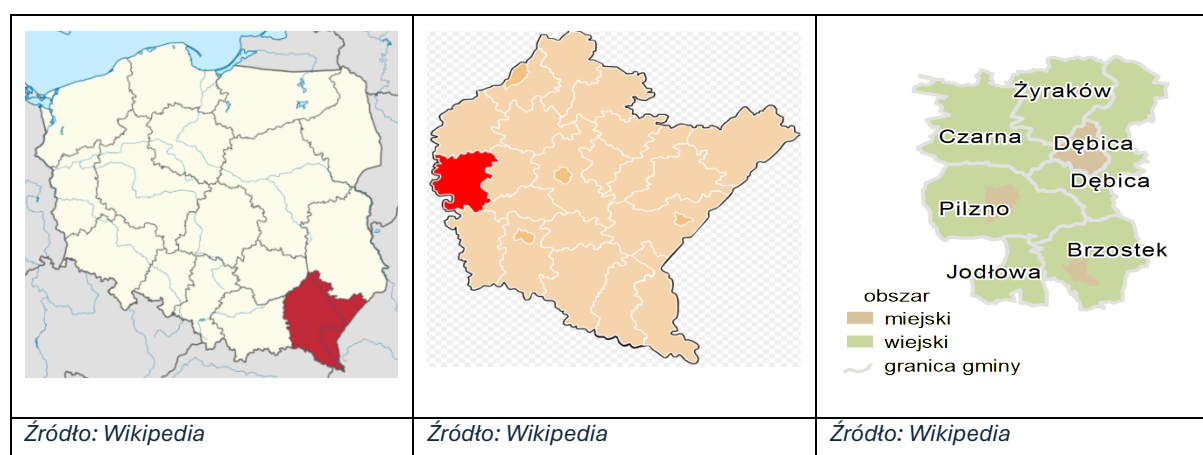

Tabela 16. Ogólna charakterystyka gmin powiatu dębickiego

Gminy	Ludność (2023 r.)	Gęstość zaludnienia (osoba / km ²) (2023 r.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze rolniczym (szt.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze przemysłowym i budowlanym (szt.)	Stopa bezrobocia (%)
Gminy miejskie DĘBICA	42 986	1 271	30	1 056	3,5
Gminy miejsko-wiejskie BRZOSTEK	12 669	104	16	298	3,3
PILZNO	18 247	111	11	440	2,5
Gminy wiejskie CZARNA	13 340	90	30	420	3,4
DĘBICA	25 685	186	33	848	2,9
JODŁOWO	5 239	87	4	132	2,9
ŻYRAKÓW	14 449	131	20	396	2,4
suma	132 615	171	144	3 590	3,1

Źródło: GUS

3.2 PRZEDSIĘBIORCY Z TERENÓW WIEJSKICH GŁÓWNYMI BENEFICJENTAMI POLITYKI SPÓJNOŚCI

Przedsiębiorcy prowadzący działalność na terenie gmin wiejskich powiatu dębickiego byli największymi beneficjentami środków polityki spójności w obszarze wsparcia przedsiębiorczości. Łącznie na terenie wszystkich gmin powiatu zrealizowano 126 projektów o wartości 805,8 mln zł (dofinansowanie UE 387,8 mln zł). Natomiast tylko na terenie gmin wiejskich 27 przedsiębiorców zrealizowało 47 projektów o sumarycznej wartości 456,7 mln zł (dofinansowanie UE 195,8 mln zł). Udział tej grupy przedsiębiorców stanowił więc ok 56,7% łącznej wartości projektów i 50,5% otrzymanego dofinansowanie UE. Łącznie z projektami zrealizowanymi przez przedsiębiorców z terenu dwóch gmin miejsko-wiejskich wartości te wzrosłyby do poziomu odpowiednio 61,7% i 56,5%.

Projekty realizowane przez przedsiębiorców z terenów gmin wiejskich charakteryzowały się dużym zróżnicowaniem pod względem tematycznym, a także skali co wynikało głównie z rozmiarów danego przedsiębiorcy. Projektami największymi pod względem wartości i korzystającymi z największego nominalnie wsparcia środkami polityki spójności były inwestycje w rozwój infrastruktury B+R przedsiębiorstw (źródłem finansowania było działanie 2.1 POIR 2014-2020). Cztery tego typu projekty o łącznej wartości 254,9 mln zł otrzymały dofinansowaniu środkami UE w wysokości 91,6 mln zł (łącznie). Dwa projekty zrealizowała spółka Olimp Laboratories mająca swoją siedzibę na terenie gminy wiejskiej Dębica. Przedsiębiorstwo to,

powstałe w 1990 roku, zajmuje się produkcją suplementów diety. Dysponuje ono nowoczesną infrastrukturą produkcyjną (standard HACCP, GMP, ISO 22000:2018) oraz badawczo-rozwojową (laboratorium mikrobiologiczne, fizyko-chemiczne, analityczne, badań tkankowych). Firma ta wytwarza ok 700 różnego rodzaju produktów, zatrudnia 677 pracowników (2023 r.), a w 2023 roku osiągnęła 453,4 mln zł przychodów ze sprzedaży (w tym 37% z eksportu)²³. Projekt „Rozwój ośrodka badawczo-rozwojowego Olimp Laboratories Future Food 4.0” (wartość projektu 186,9 mln zł; dofinansowanie UE 60,8 mln zł) zakończony w 2022 roku był jedną z największych inwestycji spółki. Jego celem był rozwój posiadanego ośrodka badawczo-rozwojowego i stworzenie nowej linii produktów w postaci żywności funkcjonalnej. Drugi z projektów („Rozwój ośrodka badawczo-rozwojowego Olimp Laboratories w obszarze żywności Future Biotic 4.0”; wartość projektu 50,2 mln zł, dofinansowanie UE 20,9 mln zł) miał na celu wyposażenie laboratorium w sprzęt B+R umożliwiający projektowanie, badanie i testowanie wraz z wytwarzaniem prototypowych formułacji innowacyjnej gamy produktów z zawartością immobilizowanych probiotyków dedykowanych dla pacjentów z nieswoistymi chorobami zapalenia jelit. Efektem projektu miały być także co najmniej trzy produkty włączone do oferty przedsiębiorstwa.

Dwa znacznie mniejsze projekty zrealizowały spółki Grupa Geofusion i Makdor. Pierwsza z nich – spółka Grupa Geofusion – mająca siedzibę na terenie województwa małopolskiego - świadczy specjalistyczne usługi oczyszczania obszarów i terenów lądowych z pozostałości militarnych (niewybuchy, bojowe środki chemiczne), prace pomiarowe w zakresie obrazowania dna i sejsmiki. Spółka wykonuje także badania batymetryczne i sejsmiczne dla potrzeby budowy farm wiatrowych (także na morzu); zatrudnia (2023 r.) 38 pracowników, w 2023 roku osiągnęła przychody ze sprzedaży w wysokości 35 mln zł. Celem projektu zrealizowanego przez tego przedsiębiorcę („Centrum badawczo-rozwojowe zastosowań technologii geofizycznych w profilowaniu 3D”, wartość projektu 9,8 mln zł, dofinansowanie UE 5,6 mln zł) było utworzenie centrum badawczo-rozwojowego, którego głównym zadaniem miało być opracowanie systemu GeoMorf będącego mobilnym, samouczącym się systemem geofizycznym przeznaczonym do nieinwazyjnych pomiarów geologii obiektów liniowych (np. podziemne korytarze kablowe). Projekt ten był realizowany we współpracy z Akademią Górniczo-Hutniczą w Krakowie. Zakończony w marcu 2023 roku projekt spółki Makdor („Rozbudowa centrum badawczo-rozwojowego MAKDOR”; wartość projektu 7,9 mln zł, dofinansowanie UE 4,2 mln zł) miał na celu rozbudowę pomieszczeń centrum B+R oraz zakup urządzeń, oprogramowania laboratoryjnego i materiałów do badań umożliwiających opracowanie nowej technologii produkcji taśm

²³ Sprawozdanie finansowe spółki za 2023 r.

opakowaniowych i folii termoformowalnych. Inwestycja ta zwiększyła konkurencyjność firmy umożliwiając opracowanie innowacyjnych produktów o parametrach niespotykanych na rynku krajowym. Oprócz tej inwestycji spółka zrealizowała jeszcze trzy inne projekty mające na celu zwiększenie jej zdolności produkcyjnych. Wartość wszystkich projektów współfinansowanych ze środków polityki spójności w latach 2014-2020 wyniosła 53,2 mln zł (dofinansowanie UE 30,9 mln zł).

Znaczne środki polityki spójności wsparły także procesy wdrażania wyników prac B+R (działanie 3.2 POIR 2014-2020). Sześć projektów o łącznej wartości 70,8 mln zł uzyskało wsparcie ze środków UE w wysokości 41,1 mln zł. Rozmiary tych projektów były bardzo zróżnicowane. Największy projekt realizowała spółka AG Motors („Wdrożenie przez firmę AG Motors wyników prac badawczo-rozwojowy celem wprowadzenia na rynek innowacyjnej konstrukcji roweru z unikatową obręczą koła i ramą z systemem tłumiącym dla tylnego koła”, wartość projektu 35,1 mln zł, dofinansowanie UE 19,9 mln zł), którego celem była komercjalizacja objętej zgłoszeniem patentowym nowej konstrukcji obręczy koła rowerowego. Inwestycja ta była jednym z pięciu projektów współfinansowanych ze środków polityki spójności w latach 2007-2020. Cztery pozostałe projekty dotyczyły utworzenia centrum B+R, jego wyposażenia, wdrożenia systemu B2B oraz opracowania nowego produktu (łączna wartość wszystkich projektów wyniosła 46,8 mln zł, dofinansowanie UE 26,3 mln zł). Z kolei najmniejszy projekt (wartość 3,8 mln zł, dofinansowanie UE 2,1 mln zł) zrealizowała spółka Unidex („wzrost konkurencyjności firmy Unidex poprzez skomercjalizowanie wyników prac B+R”). Przedsiębiorstwo to zatrudniające 73 pracowników, osiągające przychody ze sprzedaży w wysokości 34,3 mln zł (dane za 2023 r.) zajmuje się produkcją tuneli do zamrażania żywności i serwisowaniem ich. Celem projektu było opracowanie nowego rodzaju tunelu zamrażalniczego wykorzystującego technikę zamrażania uderzeniowego (czas zamrażania wsadu od 15 do 300 minut). Także w przypadku i tego beneficjenta realizowany projekt był jednym z sześciu współfinansowanych ze środków polityki spójności w latach 2014-2020. Pozostałe projekty dotyczyły internacjonalizacji i wzornictwa przemysłowego (łączna wartość wszystkich projektów – 11,1 mln zł, dofinansowanie UE – 5,6 mln zł).

Wsparcie dla analogicznych po względem tematycznym projektów udzielane było w oparciu o środki Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020 (działanie 1.2 badania przemysłowe, prace rozwojowe i ich wdrażanie, działanie 1.4 wsparcie MSP). 13 projektów o łącznej wartości 38,4 mln zł uzyskało dofinansowanie środkami UE w wysokości 18,6 mln zł. Były to już zdecydowanie mniejsze projekty niż w przypadku środków uzyskiwanych z programu POIR 2014-2020, gdyż ich średnia wartość wyniosła 2,9 mln zł.

Tabela 17. Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenie gmin wiejskich powiatu dębickiego dofinansowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Kronospan HPL sp. z o.o.	➤ Zakup aparatury B+R	1,8 / 0,7	➤ Opracowanie nowych produktów ➤ Włączenie opracowanych produktów do oferty firmy
PPHU Elżbieta i Jerzy Pater	➤ zlecenie prac B+R w celu zbadania pomysłu stworzenia aplikacji przeznaczonej do aranżacji terenu	0,06 / 0,04	➤ powstanie aplikacji służącej do projektowania aranżacji terenu
Rafał Kawa Firma Handlowo-Ustługowa	➤ zakup urządzeń	0,7 / 0,3	➤ wprowadzenie nowego produktu cukierniczego
Grzyb Bożena i wspólnicy	➤ rozbudowa budynku produkcyjnego o hale magazynową ➤ przebudowa infrastruktury technicznej ➤ zakupu niezbędnych środków trwałych i oprogramowania	3,1 / 1,6	➤ uruchomienie nowej linii produktów z tworzyw sztucznych na bazie biodegradowalnych kompozytów

Źródło: Mapa dotacji, strony www beneficjentów, sprawozdania zarządów spółek

Dużym zainteresowaniem ze strony przedsiębiorców z terenu gmin wiejskich powiatu cieszyło się wsparcie na internacjonalizację oraz wzornictwo przemysłowe. Wartość sześciu projektów dotyczących internacjonalizacji (finansowanych ze środków programu POIR 2014-2020 poddziałanie 3.3.3 „Go to Brandt” oraz programu regionalnego – działanie 1.2 Internacjonalizacja MSP) wahała się w granicach od 136 tys. zł (dofinansowanie UE 100 tys. zł) do 651 tys. zł (dofinansowanie UE 331 tys. zł). Główne destynacje w przypadku udziału w imprezach wystawienniczo-targowych lub misji handlowych dotyczyły takich krajów jak Niemcy, Francja, Włochy, Wielka Brytania czy Bułgaria, a w przypadku krajów pozaeuropejskich Iranu, Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Chin, USA i Chile. W ramach tych przedsięwzięć oprócz wyjazdów często współfinansowane było także przygotowanie materiałów promocyjnych (foldery, filmy reklamowe, tłumaczenie stron www na język obcy). Wartość dziesięciu projektów dotyczących wzornictwa przemysłowego współfinansowanych ze środków programu POPW 2014-2020 (działanie 1.4 wzór na konkurencję) wahała się od około 40 tys. zł do ponad 6 mln zł, a

ich zakres obejmował przeprowadzenie audytu oraz przygotowanie strategii wzorniczej i jej wdrożenie.

Tabela 18. Przykłady projektów dotyczących internacjonalizacji i wzornictwa realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenie gmin wiejskich powiatu dębickiego.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Union Parts Sp. z o.o.	➤ udział w charakterze wystawcy w zagranicznych targach branżowych (Chiny, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Niemcy)	0,6 / 0,3	➤ promocja firmy, wzrost eksportu
Mączka Group spk	➤ zakup usług doradczych (m.in. przygotowania planu szczegółowej kampanii marketingowej) ➤ tłumaczenia strony internetowej (język niemiecki, włoski i francuski, angielski) ➤ wykonanie materiałów informacyjno-promocyjnych ➤ Udział w targach (Niemcy, Włochy)	0,6 / 0,4	➤ Promocja firmy ➤ Wzrost eksportu
Metkom sp. z o.o. (*)	➤ Zakup usług doradczych (audyt wzorniczy) ➤ Opracowanie strategii wzorniczej	0,08 / 0,05	➤ Opracowanie strategii wzorniczej
Ślusarstwo Produkcja Handel Usługi Wystaw Radzik (*)	➤ Wdrożenie opracowanej strategii wzorniczej ➤ Przeprojektowanie dotychczasowej oferty ➤ Opracowanie nazwy marki i brandów ➤ Identyfikacja wizualna marki ➤ Zaprojektowanie nowej strony www ➤ Stworzenie działu kontroli jakości	4,3 / 2,4	➤ Poprawa konkurencyjności przedsiębiorstwa

(*) projekt realizowany na terenie dwóch powiatów

Źródło: mapa dotacji, strony www beneficjentów, sprawozdania zarządów spółek

3.3 STREFA AKTYWNOŚCI STRASZĘCIN – ŚRODKI POLITYKI SPÓJNOŚCI JAKO KOŁO ZAMACHOWE

Projekty infrastrukturalne wspierane przez środki polityki spójności mogą okazać się najlepszym – najbardziej efektywnym i użytecznym - sposobem na wsparcie lokalnej przedsiębiorczości i budowanie trwałych podstaw rozwoju całej gminy.

Przykładem realizacji takiej inwestycji jest gmina wiejska Żyraków w powiecie Dębickim. W oparciu o środki własne oraz dofinansowanie środkami polityki spójności (działanie 1.3 „promowanie przedsiębiorczości” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020) gmina uzbroiła 15 ha gruntów (wartość projektu 4,4 mln zł, dofinansowanie UE 2,4 mln zł). Środki te zostały wykorzystane na doprowadzenie niezbędnych mediów (woda, kanalizacja, zasilanie) oraz budowę dróg wewnętrznych. Wydzielone działki inwestycyjne zostały następnie sprzedane w trybie przetargowym. Gmina, aby uchronić się przed nabywaniem gruntów w celach spekulacyjnych w warunkach przetargów zastrzegła wymóg dokonania inwestycji na zakupionych działkach (budowa obiektów produkcyjnych, składowych, magazynowych) nie później niż w okresie 3 lat o zakupu działki²⁴.

Rysunek 10. Prace ziemne na budowie Strefy Aktywności Gospodarczej

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=MXL3RlVT7pc>

Uzyskane dochody ze sprzedaży działek zostały zainwestowane w dalszą rozbudowę strefy aktywności gospodarczej. Środki te wsparte dotacjami z programów krajowych (Program Rządowy Polski Ład, Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg), a także PROW 2014-2020 (melioracja terenu) umożliwiły uzbrojenie dalszych 45 ha terenów inwestycyjnych i zaoferowanie ich na sprzedaż. Dzięki szerokiej promocji utworzonej Strefy Aktywności Gospodarczej (media

²⁴ Zobowiązanie to zostało obwarowane karą umowną w wysokości 30% wartości ceny nabycia (zwracanej gminie).

społecznościowe, telewizja, punkty obsługi inwestorów) udało się znaleźć nabywców na wszystkie działki inwestycyjne. Obecnie na terenie strefy działalność rozpoczęło lub jest w trakcie rozpoczynania inwestycji kilkunastu przedsiębiorców. Gminie udało się także nakłonić niektórych przedsiębiorców do zarejestrowania swojej działalności na jej terenie co ma przynieść jej określone korzyści budżetowe (udział w podatku CIT lub PIT). Zwiększenie wpływów do budżetu będące jednym z efektów powstania Strefy Aktywności ma też pomóc w finansowaniu rosnących potrzeb komunalnych wynikających z procesu sub-urbanizacji (osiedlania się mieszkańców sąsiedniej gminy miejskiej Dębica)²⁵.

3.4 OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO – INWESTYCJE, CZYLI KORZYŚCI DLA WSZYSTKICH

Zdecydowana większość środków polityki spójności wspierające ochronę środowiska trafiła na teren gmin wiejskich powiatu dębickiego. Jakkolwiek inwestycje te były przypisane do konkretnej gminy w wielu przypadkach uzyskiwane korzyści daleko wykraczały poza ich granice.

Rysunek 11. Reaktor oczyszczalni

Źródło: <https://www.modernizacjaroku.org.pl/pl/edition/2837/object/3258/budowa-oczyszczalni-sciekow-oraz-budowa-czesci-sieci-kanalizacji-w-gminie>

Na terenie wszystkich gmin powiatu zrealizowano 19 projektów o łącznej wartości 173,6 mln zł (dofinansowanie UE 91,4 mln zł). Zdecydowana większość inwestycji zlokalizowana była na terenie gmin wiejskich. Wartość tych projektów wyniosła 94,9 mln zł (54,7% wartości wszystkich projektów), a dofinansowanie UE 50,3 mln zł (55% całkowitego dofinansowania UE). Najwięcej środków przeznaczono na poprawę gospodarki ściekowej. Trzy gminy wiejskie zrealizowały cztery projekty (łączna wartość 57,9 mln zł, dofinansowanie UE 32,9 mln zł). Największy z nich dotyczył

²⁵ Z danych BDL wynika, że w latach 2018-2023 na terenie gminy Żyraków zameldowało się 1089 osób.

budowy oczyszczalni ścieków na terenie gminy wiejskiej Jodłowa (wartość projektu 21,5 mln zł, dofinansowanie UE 14,4 mln zł). Inwestycja ta sfinansowana z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020 (działanie 4.3 gospodarka wodno-ściekowa) obejmowała budowę mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków oraz grawitacyjnej i ciśnieniowej sieci kanalizacyjnej o długości ok. 15,5 km. Inwestycja ta istotnie poprawiła sytuację gminy pod względem gospodarki ściekowej. Podczas gdy w 2019 roku, kiedy inwestycję rozpoczynano z oczyszczalni ścieków korzystało jedynie 920 osób to w 2021 roku, gdy oczyszczalnia wraz z nową siecią kanalizacyjną została oddana do użytku liczba korzystających skokowo wzrosła do 2063 osób²⁶. Dwa kolejne projekty miały charakter zintegrowanych inwestycji obejmujących swym zasięgiem teren tzw. Dębicko-Ropczyckiego Obszaru Funkcjonalnego²⁷. Projekty te o łącznej wartości 30,3 mln zł (dofinansowanie UE 15,1 mln zł) obejmowały rozbudowę dwóch istniejących oczyszczalni ścieków oraz budowę sieci kanalizacyjnej obejmującej łącznie 13 miejscowości z dwóch gminach (wiejskich).

Rysunek 12. PSZOK w Paszczynie

Źródło: <https://pgo.net.pl/pszok/budowa-punktu-selektywnej-zbiorki-odpadow-komunalnych>

Duże środki polityki spójności wsparły także inwestycje w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi. Na terenie gminy wiejskiej Dębica powstało składowisko odpadów oraz punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. Pierwszy z projektów (wartość 9,9 mln zł, dofinansowanie UE 5,1 mln zł) zrealizowany został przez gminę (beneficjent) jednakże zarządzanie obiektem zostało powierzone gminnej spółce odpowiedzialnej za gospodarkę odpadami. Dzięki inwestycji powstały nowe kwatery do składowania odpadów reszkowych o pojemności ok 154 tys. m³. Jakkolwiek inwestycja ta zrealizowana została na terenie jednej gminy to ze składowiska korzysta łącznie 17 gmin (w tym gmina miejska Dębica; odpady z gminy

²⁶ GUS, Bank Danych Lokalnych.

²⁷ Obszar Funkcjonalny utworzony dla realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

miejskiej stanowiły 32,6% wszystkich odpadów zagospodarowywanych na instalacjach znajdujących się w terenie gminy wiejskiej)²⁸. Składowisko to zostało uruchomione w październiku 2021 roku. W 2023 roku na składowisku unieszkodliwiono 11521,87 Mg odpadów. Drugi z projektów (wartość 3,3 mln zł, dofinansowanie UE 2,3 mln zł) miał na celu zwiększenie ilości odpadów przekazywanych przez mieszkańców gminy wiejskiej w sposób selektywny i tym samym zmniejszenie ilości odpadów trafiających do zagospodarowania w formie zmieszanej. Projekt obejmował wykonanie wiaty do magazynowania odpadów, utwardzonych placów wewnętrznych i budynku gospodarczego. Spółka gminna zajmująca się gospodarką odpadami w 2023 roku w sposób selektywny zebrała 6 788,73 Mg odpadów co w porównaniu do 2018 roku (wówczas zebrano 2 878,17 Mg) oznacza wzrost zbiórki selektywnej o 236%²⁹. Niewątpliwie swój udział w tym wzroście ma także inwestycja w nowy PSZOK.

Obecnie w gminie wiejskiej prowadzone są dalsze prace mające na celu modernizację istniejącej infrastruktury gospodarki odpadami (modernizacja instalacji do biologicznego przetwarzania odpadów biodegradowalnych) finansowane z dotacji i pożyczki udzielonej przez NFOŚiGW. Ze środków krajowy (program „Czyste powietrze”) finansowana jest także wymiana domowych źródeł ciepła (piece). Od momentu uruchomienia tego programu we wrześniu 2018 roku do końca 2023 roku zrealizowano 182 projekty³⁰.

3.5 ZMARGINALIZOWANA CZY NIE?

Gmina wiejska Czarna jest jedną z 65 gmin z terenu województwa podkarpackiego wskazanych jako zagrożona trwałą marginalizacją. Gminę tą w 2023 roku zamieszkiwało 13,3 tys. mieszkańców, na jej terenie działało 420 podmiotów gospodarczych w sektorze przemysłowym i budownictwa (wzrost w stosunku do 2018 roku o 141%), a stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 3,4% (spadek o około 0,9 punktu procentowego w stosunku do 2018 roku). Gmina ta graniczy z dwoma gminami wiejskimi (Dębica i Żyraków) oraz gminą miejską Dębica, która stanowi dla niej jednocześnie ośrodek usług ponadlokalnych.

Na teren gminy Czarna w okresie programowania 2014-2020 trafiło najmniej środków polityki spójności spośród wszystkich gmin wiejskich powiatu dębickiego. Wartość projektów zrealizowanych na terenie tej gminy wyniosła 32,9 mln zł (dofinansowanie UE 20,9 mln zł). Ich wartość wahała się do kilkudziesięciu tysięcy do 5-6 mln zł. Najmniejszy z projektów („programista z klasą”) realizowany przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania z siedzibą w

²⁸ Sprawozdanie zarządu z działalności Przedsiębiorstwa Gospodarowania Odpadami sp. z o.o. w Paszczynie za 2023 r.

²⁹ Na podstawie danych Przedsiębiorstwa Gospodarowania Odpadami Sp. z o.o. w Paszczynie.

³⁰ Raport o stanie gminy Czarna. 2023.

Rzeszowie swym zasięgiem obejmował sześć powiatów. Jego całkowita wartość wynosiła ok 1,5 mln zł (dofinansowanie UE 1,3 mln zł) przy czym na teren gminy Czarne według zastosowanego klucza podziałowego przypadła kwota 50,9 tys. zł (dofinansowanie 42,9 tys. zł). Był to projekt szkoleniowy skierowany do nauczycieli publicznej edukacji wczesnoszkolnej (16 godzin szkoleń) oraz uczniów klas 1-3 szkół podstawowych (30 godzin zajęć lekcyjnych poświęconych nauce programowania). Projekt objął swym zasięgiem łącznie 4,5 tys. osób (z wszystkich powiatów).

Największy z projektów (wartość 6,1 mln zł, dofinansowanie UE 3,4 mln zł) związany był z przebudową dwóch oczyszczalni ścieków działających na terenie gminy w celu zwiększenia ich przepustowości oraz budową około 1,9 km nowej sieci kanalizacyjnej. W wyniku przeprowadzonych inwestycji planowane było przyłączenie do sieci 24 domów.

Do większych projektów należy zaliczyć także budowę przez samorząd wojewódzki Podkarpackiego Systemu Informacji Przestrzennej (wartość całego projektu 180,8 mln zł, dofinansowanie UE 150,3 mln zł; kwoty przypisane do gminy to 5,2 mln zł i 4,3 mln zł dofinansowanie UE). Przedmiotem projektu było utworzenie wojewódzkiej, otwartej, cyfrowej platformy, integrującej zasoby informacyjne o charakterze przestrzennym, w celu ich publikacji oraz świadczenia związanych z nimi e-usług.

Innym przykładem może być budowa dostępowej sieci szerokopasmowej w technologii światłowodowej o przepustowości min. 100 Mb/s, obejmującej swoim zasięgiem ok 13 tys. gospodarstw domowych. Projekt o wartości 60,8 mln zł (dofinansowanie UE 37,6 mln zł) realizowany był na terenie dwóch powiatów (kwota przypisana do gminy Czarna wyniosła 5,1 mln zł, dofinansowanie UE 3,1 mln zł). Pozostałe projekty dotyczyły przykładowo takich kwestii, jak wprowadzenia na rynek ulepszanego produktu (projekt prywatnego przedsiębiorcy, wartość 4,8 mln zł, dofinansowanie UE 2,3 mln zł), instalacja systemów OZE (projekt realizowany przez gminę miejsko-wiejską na terenie kilku sąsiednich gmin) czy rozwój edukacji żłobkowej i przedszkolnej (projekty realizowane przez prywatnych przedsiębiorców o wartości od ok 0,4 mln zł do 0,6 mln zł).

Pomimo, że na teren gminy w latach 2014-2020 trafiły niewielkie środki polityki spójności wsparcie takie od lat wykorzystywane jest jako źródło finansowania różnych przedsięwzięć. W latach 2004-2013 gmina Czarna jako beneficjent zrealizowała projekty o wartości 14,3 mln zł pozyskując na ten cel 9,5 mln zł środków UE. W bieżącym okresie programowania (2021-2027) gmina już jest zaangażowana w rozbudowę sieci kanalizacyjnej finansowanej ze środków programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 (wartość projektu 3,1 mln zł, dofinansowanie UE 2,5 mln zł).

Gmina Czarna jest także beneficjentem pośrednim projektów realizowanych na terenie sąsiadującej z nią gminy miejskiej Dębica (oddalonej w linii prostej o ok 11 km). Przykładem może być korzystanie z opieki medycznej świadczonej przez Zespół Opieki Zdrowotnej w Dębicy. Przykładowo instytucja ta w latach 2014-2020 dokonała modernizacji infrastruktury szpitala (włącznie z budową lądowiska dla helikoptera); wartość projektu 18,5 mln zł, dofinansowanie UE 9,7 mln zł. Inny projekt zrealizowany w tym podmiocie dotyczył cyfryzacji jej działalności w celu umożliwienia świadczenia e-usług (wartość projektu 5,7 mln zł, dofinansowanie UE 4,7 mln zł). Jeszcze innym przykładem może być korzystanie przez mieszkańców Czarnej z powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie mieszczącego się w Dębicy (w okresie 2014-2020 Centrum realizowało projekt o wartości 0,5 mln zł, dofinansowanie UE 0,4 mln zł).

3.6 PLANY OCHRONY – JAKIE KORZYŚCI DLA GMINY?

Na terenie powiatu zrealizowano jeden projekt dotyczący bioróżnorodności. Był to projekt o całkowitej wartości ok 2,2 mln zł (dofinansowanie UE 1,9 mln zł)³¹, który polegał na opracowaniu dokumentacji niezbędnej do sporządzenia planów ochrony pięciu parków krajobrazowych zlokalizowanych na terenie dziewięciu powiatów, w tym dwóch parków z terenu powiatu dębickiego (jeden z parków leży na terenie gminy wiejskiej). Prace związane z przygotowaniem dokumentów obejmowały weryfikację granic parków, inwentaryzację zasobów, tworów i składników przyrody, walorów krajobrazowych oraz identyfikację i ocenę istniejących i potencjalnych zagrożeń. Wymóg sporządzenia takiego planu (ewentualnie jego aktualizacji) wynika z przepisów (ustawa o ochronie przyrody). Środki polityki spójności przypadające na obie gminy powiatu dębickiego (gminy wiejskiej i gminy miejsko-wiejskie) w przypadku tego projektu stanowiły po 1/5 wartości całego projektu oraz wsparcia UE. Środki te zostały więc przypisane do terenów wiejskich w sposób umowny.

³¹ Wartość całego projektu, a nie tylko części przypadającej na powiat dębicki.

4 STUDIUM PRZYPADKU 4

Gminy wiejskie i miejsko-wiejskie (poza-aglomeracyjne dużej gęstości); powiat aleksandrowski; województwo kujawsko-pomorskie.

4.1 WPROWADZENIE

Niniejsze studium przypadku zawiera ogólną charakterystykę wybranych grup projektów wspartych środkami polityki spójności na terenie gmin powiatu aleksandrowskiego wchodzącego w skład województwa kujawsko-pomorskiego.

Tabela 19. Województwo kujawsko-pomorskie – liczba ludności i gmin

Liczba ludności		
Ogółem	1 996 003	
Zamieszkującej obszary wiejskie	840530 (*)	
	Dużej gęstości	Małej gęstości
Obszary aglomeracyjne	84 908	155 714
Obszary poza-aglomeracyjne	370 306	229 602
Liczba gmin		
Ogółem	144	
Miejsko-wiejskich	36	
Wiejskich	91	

Źródło: GUS; dane za 2023 r. (*) dane dla 2022 r.

W skład powiatu wchodzi sześć gmin wiejskich (Aleksandrów-Kujawski, Bądkowo, Koneck, Raciążek, Waganiec, Zakrzewo) oraz trzy gminy miejskie (Aleksandrów-Kujawski, Ciechocinek, Nieszawa). Powiat położony jest w centralnej części województwa. Gminy wiejskie zamieszkuje łącznie ok 56% wszystkich mieszkańców powiatu. Obszary wiejskie tego powiatu klasyfikowane są przez GUS jako poza-aglomeracyjne dużej gęstości.

Rysunek 13. Położenie pow. aleksandrowskiego na terenie województwa

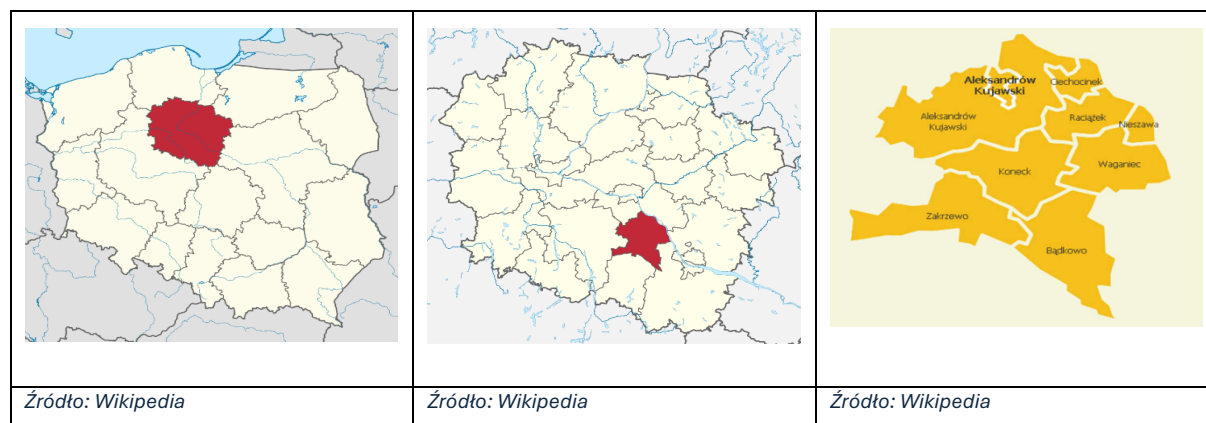

Tabela 20. Ogólna charakterystyka gmin powiatu aleksandrowskiego

Gminy	Ludność (2023 r.)	Gęstość zaludnienia (osoba / km 2) (2023 r.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze rolniczym (szt.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze przemysłowym i budowlanym (szt.)	Stopa bezrobocia (%)
Gminy miejskie					
Aleksandrów Kujawski	11 474	1 587	9	369	7
Ciechocinek	10 153	663	10	267	6,1
Nieszawa	1 740	178	2	50	7,2
Gminy wiejskie					
Aleksandrów Kujawski	12 023	92	33	391	6,3
Bądkowo	4 041	51	13	101	5,4
Koneck	3 101	46	13	109	6,5
Raciążek	3 160	96	5	65	5,1
Waganiec	4 415	81	17	90	6,7
Zakrzewo	3 343	44	17	78	5,5
suma	53 438	113	119	1 520	6,3

Źródło: GUS

4.2 PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ – SŁABE ZAINTERESOWANIE WSPARCIEM

Przedsiębiorcy z gmin wiejskich powiatu aleksandrowskiego wykazywali bardzo małe zainteresowanie projektami wspieranymi ze środków polityki spójności. Na terenie gmin wiejskich pięciu beneficjentów zrealizowało jedynie osiem projektów o wartości 2,6 mln zł (dofinansowanie UE 1,5 mln zł). Większość środków polityki spójności zasilą projekty z terenów trzech gmin miejskich (łącznie wartość 14,6 mln zł, dofinansowanie UE 8,9 mln zł) przy czym zdecydowanie dominowały projekty realizowane na terenie Aleksandrowa Kujawskiego – gminy miejskiej (wartość projektów 12,1 mln zł, dofinansowanie UE 7,5 mln zł). Cztery projekty wsparte z poddziałania 3.3.3 „Go to Brand” programu POIR 2014-2020 dotyczyły zagranicznej promocji produktów jubilerskich oraz spożywczych na rynkach takich krajów, jak Chiny, Niemcy, USA, Hiszpania, Zjednoczone Emiraty Arabskie. Pozostałe projekty dotyczyły inwestycji w aktywa trwałe lub też przygotowania wniosku na eurogrant³².

³² Wsparcie przedsiębiorczości na terenie powiatu realizowane było także za pośrednictwem instrumentów zwrotnych (pożyczki). W latach 2018-2023 przedsiębiorcom z terenu gmin wiejskich udzielono łącznie 24 pożyczek o średniej wartości 432 tys. zł (łącznie wartość udzielonych pożyczek wyniosła ok 10,4 mln zł). stanowiło to 1,6% ilości pożyczek udzielonych na terenie całego województwa.

Tabela 21. Przykłady projektów z terenu gmin wiejskich realizowanych przez przedsiębiorców prywatnych.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Karo – Roman Bajdalski	➤ Zakup środków trwałych ➤ Modernizacja procesów wytwórczych	1,2 / 0,5	➤ Zróżnicowanie oferty usług
FPU Radstał	➤ Opracowanie nowego produktu (silosy lejowe) ➤ analizy inżynierskie i badania niezbędne do uruchomienia produkcji	0,7 / 0,2	➤ poszerzenie oferty ➤ wdrożenie nowego produktu
Sosy Yoko sp. z o.o.	➤ Promocja marki i produktów na rynkach zagranicznych ➤ Udział w zagranicznych imprezach targowo wystawienniczych (Arabia Saudyjska, Katar, Zjednoczone Emiraty Arabskie)	0,3 / 0,2	➤ Wzrost eksportu

Źródło: Mapa dotacji

4.3 RLKS WSPIERA USŁUGI SPOŁECZNE

Województwo kujawsko-pomorskie jest jednym z dwóch, w których w latach 2014-2020 zastosowano instrument terytorialny „Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczności Lokalne”. W ramach tego instrumentu lokalne grupy działania na terenie całego województwa zrealizowały 331 projektów o wartości 341,1 mln zł (dofinansowanie UE 267,6 mln zł). Instrument ten został zastosowany w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Kujawsko-Pomorskiego w zakresie włączenia społecznego na obszarach objętych lokalnymi strategiami rozwoju.

Na terenie całego powiatu aleksandrowskiego w ramach instrumentu RLKS czterech beneficjentów zrealizował dziewięć projektów o łącznej wartości 17,2 mln zł (dofinansowanie UE 13,7 mln zł) przy czym 3,1 mln zł (dofinansowanie UE 2,9 mln zł) przypadało na finansowanie kosztów bieżących i animacji LGD. Projekty te swym zasięgiem obejmowały wszystkie gminy. Z zastosowanego klucza podziałowego wynika, że wartość tych projektów przypisana (tylko) do gmin wiejskich wynosiła ok 7,2 mln zł (dofinansowanie UE 6,3 mln zł).

Największy z projektów obejmujący wszystkie gminy powiatu (wartość projektu przypadająca na gminy wiejskie – 2,5 mln zł, dofinansowanie UE – 2,4 mln zł) miał na celu poprawę sytuacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poprzez organizację różnych form aktywności (kluby, świetlice, usługi wzajemnościowe). Z kolei największy projektów realizowany

na terenie wyłącznie jednej gminy wiejskiej (wartość 1,1 mln zł, dofinansowanie UE 0,6 mln zł) polegał na urządzeniu placu sportowo-rekreacyjnego wraz z niezbędną infrastrukturą (siłownia, tor rowerowy, bieżnia) dla mieszkańców gminy. Pozostałe projekty zrealizowane na terenie gmin wiejskich związane były z aktywizacją osób zagrożonych wykluczeniem lub osób starszych (placówka wsparcia dziennego) oraz budową boisk sportowych.

Tabela 22. Przykłady projektów realizowanych przez lokalne grupy działania na terenie gmin wiejskich w ramach instrumentu RLKS

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Kujawskiej”	➤ Organizacja klubów samopomocy ➤ Świetlice środowiskowe ➤ Kluby młodzieżowe ➤ Usługi wzajemnościowe	3,7 / 3,6 (*)	➤ Poprawa sytuacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym ➤ Objęcie programem ok 500 osób
Gmina Koneck	➤ Urządzenie terenu rekreacyjno-sportowego	1,1 / 0,6	➤ Aktywizacja sportowa młodzieży i dorosłych
Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Kujawskiej”	➤ Organizacja obozu młodzieżowych drużyn pożarniczych ➤ Organizacja zajęć z robotyki ➤ Zumba ➤ Zajęcia artystyczne, sportowe	0,4 / 0,4 (*)	➤ Aktywizacja młodzieży ➤ Objęcie programem 375 osób

(*) środki przypisane do całego powiatu

Źródło: Mapa dotacji

4.4 RLKS MOŻE TEŻ WSPIERAĆ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Instrument terytorialny jakim jest rozwój lokalny kierowany przez społeczności jakkolwiek w zdecydowanej większości przypadków na terenie województwa kujawsko-pomorskiego służył wsparciu projektów z obszaru usług społecznych może także być wykorzystywany do pobudzania lokalnej aktywności gospodarczej. Choć żaden z takich projektów nie pojawił się w lokalnych strategiach rozwoju z terenu analizowanego powiatu aleksandrowskiego warto zwrócić uwagę na takie projekty realizowane w innych gminach województwa. Trzy lokalne grupy działania oraz dwie gminy zrealizowały łącznie pięć takich projektów. Ich wartość wahała się do 1,1 mln zł (dofinansowanie UE 0,8 mln zł) do 3,9 mln zł (dofinansowanie UE 3,6 mln zł). Celem dwóch projektów było stworzenie na obszarze działania lokalnej grupy działania infrastruktury w postaci niewielkich inkubatorów przedsiębiorczości. Inwestycje te prowadzone były w obiektach już istniejących pozwalając jednocześnie na nadanie im nowych funkcji (rewitalizacja). Trzy pozostałe projekty były schematami dotacyjnymi umożliwiającymi wsparcie inwestycji (maszyny, urządzenia) lokalnych przedsiębiorców.

Rysunek 14. Jedno z pomieszczeń biurowych inkubatora w Chełmży powstałego w budynku dawnego szpitala

Źródło: <https://inkubator.chelmza.pl/>

Rysunek 15. Inkubator w Sokołowie w budynku dawnej szkoły

Źródło: <https://www.uggolub-dobrzyn.pl/248,inkubator-przedsiębiorczosci-w-sokolowie>

Tabela 23. Przykłady projektów wspierających rozwój przedsiębiorczości realizowanych w ramach instrumentu terytorialnego RLKS w gminach poza powiatem aleksandrowskim.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Gmina Golub-Dobrzyń	➤ Stworzenie inkubatora przedsiębiorczości w części niewykorzystywanych pomieszczeń szkoły podstawowej (7 pomieszczeń biurowych, recepcja, sala konferencyjno-szkoleniowa)	1,2 / 1,1	➤ Powstanie infrastruktury wsparcia przedsiębiorczości ➤ Powstanie trzech firm ➤ Aktywizacja bezrobotnych
Lokalna grupa działania	➤ Wsparcie dotacyjne przedsiębiorców (MSP) z przeznaczeniem na cele inwestycyjne	3,9 / 3,6	➤ Wsparcie 49 przedsiębiorców
Lokalna grupa działania	➤ Wsparcie dotacyjne przedsiębiorców (MSP) z przeznaczeniem na cele inwestycyjne	1,3 / 0,9	➤ Wsparcie 10 przedsiębiorców
Lokalna grupa działania	➤ Wsparcie dotacyjne przedsiębiorców (MSP) z przeznaczeniem na cele inwestycyjne	1,2 / 0,8	➤ Wsparcie przedsiębiorców
Gmina Chełmża	➤ Adaptacja budynku dawnego szpitala na potrzeby inkubatora	3,3 / 2,6	➤ Rewitalizacja zdegradowanego budynku ➤ Wsparcie przedsiębiorczości

Źródło: mapa dotacji. Strony www beneficjentów

4.5 OCHRONA ŚRODOWISKA – POLITYKA SPÓJNOŚCI WZMACNIA SŁUŻBY RATOWNICZE

Środki polityki spójności przeznaczone na terenie gmin wiejskich powiatu aleksandrowskiego na cele ochrony środowiska zostały wykorzystane przede wszystkim na poprawę wyposażenia jednostek ochotniczej straży pożarnej.

Wartość wszystkich projektów dotyczących ochrony środowiska zrealizowanych na terenie powiatu wyniosła 39,6 mln zł (dofinansowanie UE 21,3 mln zł). Największy z projektów – budowa kanalizacji i modernizacja oczyszczalni ścieków (wartość projektu 34,5 mln zł, dofinansowanie UE 17,9 mln zł) - zrealizowany został na terenie gminy miejskiej. Natomiast na terenie gmin wiejskich wsparcie na rzecz ochrony środowiska polegało głównie na wyposażaniu w nowoczesny sprzęt jednostek ochotniczej straży pożarnej. Inwestycje te prowadzone były w ramach kilku powiązanych ze sobą projektów obejmujących całe województwo (jednostki straży w poszczególnych powiatach i gminach). Na terenie gmin wiejskich powiatu realizowano łącznie pięć takich projektów o wartości 2,6 mln zł (dofinansowanie UE 1,7 mln zł). Polegały one na zakupie dla poszczególnych jednostek straży specjalistycznego sprzętu i urządzeń (wozy bojowe, wozy ratowniczo-gaśnicze, sprzęt ratowniczy, elementy indywidualnego wyposażenia strażaka, itd.). Innym większym projektem wykonanym w gminie wiejskiej dotyczącym ochrony środowiska była przebudowa stacji uzdatniania wody co miało na celu poprawę wydajności sieci wodociągowej. Łącznie wszystkie projekty dotyczące ochrony środowiska wykonane na terenie gmin wiejskich stanowiły 11,6% wszystkich tego typu projektów w całym powiecie.

Tabela 24. Przykłady projektów zrealizowanych na terenach gmin wiejskich powiatu aleksandrowskiego dotyczących ochrony środowiska

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Gmina wiejska Waganiec	➤ Modernizacja stacji uzdatniania wody ➤ Budowa dwóch zbiorników retencyjnych wody ➤ Budowa odстойnika	1,8 / 1,2	➤ Wzrost zdolności produkcyjnej wody dostarczanej do gminnej sieci wodociągowej
Jednostki OSP (gminy wiejskie)	➤ Zakup ciężkiego samochodu ratowniczo-gaśniczego ➤ Zakup średnich i lekkich samochodów ratowniczo-gaśniczych ➤ Zakup pojazdów pożarniczych ➤ Zakup specjalistycznego wyposażenia dla jednostek OSP (ubrania specjalistyczne, hełmy, pompy, pilarki, agregaty, kamery, itd.)	2,6 / 1,7	➤ Wzrost skuteczności działania jednostek strażackich

Źródło: Mapa dotacji

4.6 OBWARZANEK, CZYLI KORZYŚCI Z SĄSIEDZTWA

Gmina wiejska Aleksandrów Kujawski stanowi tzw. gminę obwarzankową tworząc pierścień okalający miasto Aleksandrów Kujawski. Rozkład środków polityki spójności trafiających na teren obu gmin wykazuje znaczne dysproporcje pomimo faktu, że obie gminy mają porównywalną wielkość pod względem liczby ludności (w gminie wiejskiej jest to ok 12 tys. mieszkańców, w gminie miejskiej ok 11,5 tys. mieszkańców), a także liczby podmiotów gospodarczych w sektorze przemysłu i budownictwa. Podczas gdy na terenie gminy miejskiej wartość projektów wspartych środkami polityki spójności wyniosła 187,2 mln zł (dofinansowanie UE 122,5 mln zł), to na terenie gminy wiejskiej wartość projektów była ponad siedem razy mniejsza (25,4 mln zł, dofinansowanie UE 17,2 mln zł).

Takie proste porównanie wartości realizowanych projektów mogące wskazywać na deficyt wsparcia środkami polityki spójności gminy wiejskiej nie bierze jednak pod uwagę relacji zachodzących ponad granicami jednostek terytorialnych. Przykładem takich relacji są usługi publiczne, które nie podlegają terytorializacji i w równym stopniu służą zarówno mieszkańcom gmin miejskich, jak i wiejskich szczególnie tych mających postać „obwarzanków”. W tym konkretnym przypadku można wymienić projekty dotyczące służby zdrowia oraz edukacji ponadpodstawowej. Wartość projektów polegających na modernizacji (włącznie z termomodernizacją) i doposażeniu szpitala powiatowego zlokalizowanego na terenie gminy

miejskiej wyniosła 61,9 mln zł (dofinansowanie UE 52,3 mln zł). Szpital ten obsługujący teren całego powiatu dysponuje siedmioma oddziałami oraz 11 poradniami w 2023 roku zaopatrzył 4978 pacjentów oraz udzielił 24 677 porad ambulatoryjnych.

Rysunek 16. Jedna z sal szpitala powiatowego w Aleksandrowie.

Źródło: <https://kujawsko-pomorskie.pl/aktualnosci/szpital-w-aleksandrowie-konsekwentna-modernizacja/>

Wsparcie środkami polityki spójności pozwoliło na przeprowadzenie szeregu prac modernizacyjnych oraz zakupy nowoczesnego wyposażenia. Również szkoły ponadpodstawowe są przykładem, gdzie środki polityki spójności kierowane na teren miasta stanowią także bezpośrednie wsparcie dla mieszkańców gminy obwarzankowej. Wartość projektów zrealizowanych w szkołach ponadpodstawowych z terenu miasta wyniosła 7,7 mln zł (dofinansowanie UE 5,5 mln zł), a środki polityki spójności w tym wypadku pozwoliły na modernizację dwóch zespołów szkół oraz kilku jednostek szkolnictwa zawodowego.

Tabela 25. Przykłady projektów, których realizacja daje korzyści zarówno mieszkańcom miast, jak i wsi.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Szpital powiatowy w Aleksandrowie Kujawski sp. z o.o.	➤ Zakup wyposażenia dla pracowni endoskopowej (kolonoskop, gastroskop, automat myjący	0,4 / 0,2	➤ Podwyższenie jakości świadczonych usług endoskopowych
Szpital powiatowy w Aleksandrowie Kujawski sp. z o.o.	➤ Przebudowa oddziału interny ➤ Zakup wyposażenia (zestaw laparoskopowy, instrumentarium do zabiegów ginekologicznych, zestaw do zabiegów endourologicznych, itd.)	2,9 / 1,9	➤ Podwyższenie jakości świadczonych usług
Powiat aleksandrowski (zespół szkół)	➤ Organizacja specjalistycznych kursów i szkoleń ➤ Staże i praktyki zawodowe	0,8 / 0,7	➤ Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy
Powiat aleksandrowski (szkoły zawodowe)	➤ Przebudowa budynku szkoły celem utworzenia pracowni kształcenia praktycznego	1,4 / 0,8	➤ Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy

Źródło: Mapa dotacji

5 STUDIUM PRZYPADKU 5

Gminy wiejskie i miejsko-wiejskie (aglomeracyjne dużej i małej gęstości); powiat kartuski; województwo pomorskie.

5.1 WPROWADZENIE

Tabela 26. Województwo pomorskie – liczba ludności i gmin

Liczba ludności		
Ogółem	2 359 573	
Zamieszkującej obszary wiejskie	882 559 (*)	
	Dużej gęstości	Małej gęstości
Obszary aglomeracyjne	191 780	93 751
Obszary poza-aglomeracyjne	376 841	220 187
Liczba gmin		
Ogółem	123	
Miejsko-wiejskich	20	
Wiejskich	81	

Źródło: GUS; dane za 2023 r. (*) dane dla 2022 r.

Niniejsze studium przypadku zawiera charakterystykę wybranych grup projektów wspartych w latach 2014-2020 środkami polityki spójności na terenie gmin powiatu kartuskiego. W skład powiatu wchodzi dwie gminy miejsko-wiejskie i pięć wiejskich. Powiat położony jest w centralnej części województwa bezpośrednio przylegając do obszarów miejskich trójmiasta. Gminy powiatu mają zdecydowanie charakter poza-rolniczy. Zlokalizowana jest tu bardzo duża liczba podmiotów działających w sektorze przemysłowym oraz budowlanym. Bliskość dużej metropolii oferuje bardzo dobre warunki zatrudnienia co znajduje wyraz w bardzo niskiej stopie bezrobocia.

Rysunek 17. Położenie pow. kartuskiego na terenie województwa

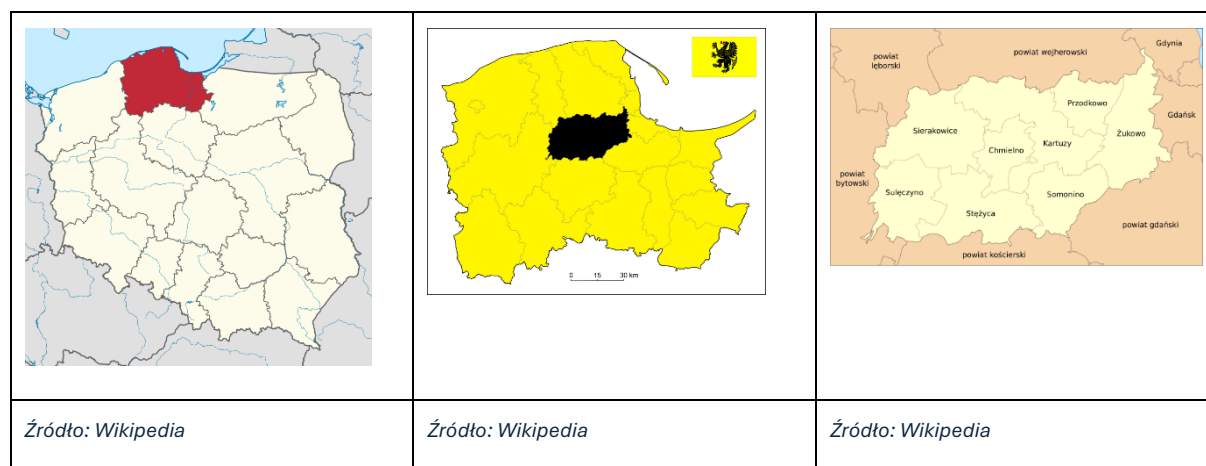

Tabela 27. Ogólna charakterystyka gmin powiatu kartuskiego

Gminy	Ludność (2023 r.)	Gęstość zaludnienia (osoba / km 2) (2023 r.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze rolniczym (szt.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze przemysłowym i budowlanym (szt.)	Stopa bezrobocia (%)
Gminy miejsko-wiejskie	34 351	166	102	1 779	2,2
Kartuzy	50 985	311	91	2 321	1,1
Żukowo					
Gminy wiejskie					
Chmielno	11 343	133	16	569	1,4
Przodkowo	20 946	115	72	1 121	1,7
Sierakowice	11 310	101	19	617	2,2
Somonino	11 364	71	16	528	1,8
Stężycza	5 704	43	16	238	1,9
Sulęczyń					
suma	146 021	137	332	7173	1,7

Źródło: GUS

5.2 WSPARCIE PRZEDSIĘBIORSTW SKONCENTROWANE W GMINACH MIEJSKO-WIEJSKICH

Środki polityki spójności umożliwiły 57 beneficjentom – prywatnym przedsiębiorcom - z terenu gmin powiatu kartuskiego zrealizowanie 70 projektów inwestycyjnych (stanowiło to ok 0,8% podmiotów działających w sektorze przemysłowym i budowlanym). Łączna wartość tych projektów wyniosła 250,6 mln zł (dofinansowanie środkami UE 100,7 mln zł). Najwięcej tego typu projektów przypadło na dwie gminy miejsko-wiejskie. Ich wartość wyniosła 219 mln zł, a dofinansowanie ze środków UE 85,4 mln zł. Stanowiło to odpowiednio 87,4% wartości i 85% dofinansowania środkami UE. Średnia wartość projektów zrealizowanych przez przedsiębiorców z terenu gmin miejsko-wiejskich wyniosła 5,2 mln zł. Strumień wsparcia trafiający do przedsiębiorców z terenu tych gmin charakteryzował się znaczną koncentracją. Trzy projekty o największej wartości stanowiły 46,5% wartości wszystkich projektów i jednocześnie odpowiadały za 36% dofinansowanie UE. Z kolei udział pięciu największych projektów wynosił 60% (łącznej wartości) i 52% dofinansowania UE. Wartości te wskazują więc na znaczną koncentrację wsparcia, którego większość trafiła do niewielkiej grupy przedsiębiorców.

Przykładowo działająca od 1991 roku firma Terma zatrudniająca 140 pracowników i osiągająca przychody na poziomie 160 mln zł, zajmująca się produkcją grzejników, grzałek, akcesoriów grzejnikowych, a także maszyn pneumatyczno-udarowych oraz urządzeń rehabilitacyjnych w perspektywie 2014-2020 zrealizowała cztery projekty inwestycyjne o łącznej wartości 89,6 mln zł,

które uzyskały dofinansowanie środkami UE w wysokości 24,3 mln zł. Największy z tych projektów o wartości 46,5 mln zł dofinansowany środkami polityki spójności w wysokości 13,9 mln zł z programu POIR 2014-2020 miał na celu uruchomienie produkcji urządzeń rehabilitacyjno-integracyjnych własnej konstrukcji, a przedmiotem projektu była budowa hali produkcyjnej i jej wyposażenie. Zakres przedmiotowy kolejnego projektu dofinansowanego środkami UE w wysokości 8,8 mln zł był identyczny (budowa hali produkcyjnej i jej wyposażenie) i miał na celu uruchomienie produkcji wiertnic grawitacyjnych. Dwa kolejne projekty dofinansowane z programu regionalnego polegały na zakupie maszyn i urządzeń. Przedsiębiorca ten w okresie 2004-2020 korzystał ze środków polityki spójności 12-krotnie. Innym przykładem jest firma Techwind. Korzystając ze wsparcia w ramach programu POIR 2014-2020 uzyskała ona dofinansowanie środkami UE w wysokości 8,1 mln zł (wartość całego projektu 18,3 mln zł) na budowę centrum B+R.

Projekty realizowane przez przedsiębiorców z gmin miejsko-wiejskich były dofinansowywane ze środków programów POIR 2014-2020 oraz programu regionalnego. Przy czym projekty dofinansowane ze środków POIR 2014-2020 były znacznie większe (średnia wartość projektu to 7,4 mln zł, średnie dofinansowanie UE 2,9 mln zł) niż projekty korzystające ze środków programu regionalnego (średnia wartość 1,3 mln zł, dofinansowanie UE 0,5 mln zł).

Przedsiębiorcy z terenu gmin wiejskich zrealizowali znacznie mniej projektów. Ich łączna wartość wyniosła 31,5 mln zł (dofinansowanie UE 15,3 mln zł). Średnia wartość projektu w tym wypadku wyniosła 1,1 mln zł (średnie dofinansowanie UE 0,5 mln zł) przy czym koncentracja była tu mniejsza bowiem udział trzech największych projektów w wartości wszystkich projektów z gmin wiejskich wyniósł 31% (w przypadku dofinansowanie UE było to 34%). Głównym źródłem wsparcia dla projektów realizowanych przez przedsiębiorców z terenu gmin wiejskich był Regionalny Program Operacyjny województwa Pomorskiego 2014-2020.

Tabela 28. Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) z terenu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu kartuskiego

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
ALEKSANDRA NAPIERALSKA FIRMA HANDLOWO- USŁUGOWA NAPIERALSCY	➤ Udział w zagranicznych imprezach targowo-wystawienniczych (Francja, Niemcy, Hiszpania, Wielka Brytania, USA) ➤ Udział w misjach gospodarczych ➤ Druk obcojęzycznych materiałów reklamowych ➤ Wykonanie spotu reklamowego ➤ Obcojęzyczna strona www	05 / 0,4	➤ Wzrost sprzedaży eksportowej ➤ Rozpoznawalność firmy i marki
Fogia Furniture	➤ Zakup i wdrożenie oprogramowania do zarządzania przedsiębiorstwem (system ERP) ➤ Zakup centrum obróbczego CNC ➤ Zakup serwera bazy danych	0,4 / 0,1	➤ Zintegrowanie zarządzania kluczowymi procesami ➤ Wzrost sprawności zarządzania
WIBO Adamczak spk.	➤ Wdrożenie wyników prac B+R	5,4 / 2,4	➤ Wprowadzenie nowego produktu do sprzedaży

Źródło: Mapa dotacji, strony www beneficjentów

5.3 OCHRONA ŚRODOWISKA - POLITYKA SPÓJNOŚCI RATUJE ŚRODOWISKO I GMINĘ

Znaczące środki polityki spójności wsparły ochronę środowiska na terenie gmin powiatu kartuskiego. Łączna wartość projektów dotyczących ochrony środowiska wyniosła 303,6 mln zł (dofinansowanie UE 179,4 mln zł) co stanowiło 15,6% wartości wszystkich projektów jakie zrealizowano w perspektywie 2014-2020 przy wsparciu środków polityki spójności.

Pod względem wartości i dofinansowania UE większość projektów została zrealizowana na terenie dwóch gmin miejsko-wiejskich. Na te dwie gminy przypadały projekty o wartości ok 215,4 mln zł (dofinansowanie UE 132,6 mln zł) co stanowiło blisko 71% łącznej wartości wszystkich projektów dotyczących ochrony środowiska zrealizowanych na terenie gmin powiatu (i 74% dofinansowania UE). Jakkolwiek w tych gminach zrealizowano łącznie 13 projektów to trzy największe projekty odpowiadały za 95% łącznej wartości. Z kolei na terenie gmin wiejskich zrealizowano łącznie 12 projektów o wartości 88,2 mln zł (dofinansowanie UE 46,8 mln zł).

Największe inwestycje korzystające ze środków polityki spójności zostały dokonane w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. Tego rodzaju projekty pod względem wartości (206,5 mln zł)

stanowiły 68% wartości wszystkich (czyli 303,6 mln zł) projektów (dofinansowanie UE stanowiło 59% całego dofinansowania UE). Ponownie większość tych projektów przypadła na dwie gminy miejsko-wiejskie. Pod względem wartości było to 128,8 mln zł (dofinansowanie 106,4 mln zł) czyli 62,4% (63% w przypadku dofinansowania UE).

Wśród wszystkich projektów dotyczących ochrony środowiska warto wymienić jeden, który dobrze ilustruje skalę korzyści jakie można odnieść z tego typu inwestycji. Na terenie gminy miejsko-wiejskiej (Kartuzy) dokonano kompleksowej rekultywacji czterech jezior w tym dwóch znajdujących się bezpośrednio w granicach części miejskiej tej gminy (stanowią one 18% powierzchni miasta). Łączna wartość projektu wyniosła 62,7 mln zł, a dofinansowanie środkami UE z programu POIiŚ 2014-2020 51,4 mln zł. Celem prowadzonych prac było przywrócenie biologicznej aktywności zdegradowanych i zanieczyszczonych jezior poprzez ich kompleksową rekultywację. Jedno z jezior, najbardziej zanieczyszczone ze względu na występowanie w osadach dennych metali ciężkich i substancji ropopochodnych niesionych do jeziora przez miejską kanalizację deszczową, poddano tzw. refulacji czyli mechanicznemu usuwaniu warstwy osadów dennych. Urobek wydobyty z jeziora trafił do miejskiej oczyszczalni ścieków, gdzie został poddany utylizacji. W następnej kolejności wszystkie jeziora poddano rekultywacji chemicznej celem inaktywacji związków fosforu zawartych w wodzie oraz rekultywacji biologicznej (zarybianie wód drapieżnymi gatunkami dla zmniejszenia populacji ryb przyczyniających się do rozwoju zooplanktonu pochłaniającego tlen).

Rysunek 18. Usuwanie osadów dennych z jeziora Karczemnego.

Źródło: <https://www.kartuzy.pl/aktualnosc/gospodarka-rekultywacja-jezior-w-kartuzach/1862-proces-usuwania-osadow-z-jeziora>

Przedsięwzięciem umożliwiającym przystąpienie do bezpośredniej rekultywacji jezior było uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w samym mieście, które poprzez system kanalizacji deszczowej było największym dostawcą zanieczyszczeń do jezior. Prace te zostały

zrealizowane (zakończenie w 2019 roku) również w oparciu o środki polityki spójności w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego 2014-2020 (dofinansowanie UE 8,9 mln zł).

Przeprowadzona rekultywacja jezior (obejmująca powierzchnię ok 120 ha) zakończyła się sukcesem. Badania jakości wody przeprowadzone latem 2023 roku wykazały, że woda spełnia normy jakości przewidziane dla kąpielisk. Rekultywacja jezior pozwoliła na nadanie tym terenom właściwej funkcji rekreacyjnej zarówno dla mieszkańców, jak i turystów. Ma temu służyć zagospodarowanie terenów brzegowych i budowa miejskiego kąpielisk na co gmina uzyskała dofinansowanie (8 mln zł) z Programu Inwestycji Strategicznych w ramach Rządowego Funduszu Polski Ład.

Oprócz wspomnianych projektów dotyczących uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej (wartość 206,5 mln zł) oraz omówionego szerzej projektu rekultywacji jezior pozostałe projekty dotyczyły głównie wsparcia systemu ratownictwa oraz zarządzania kryzysowego (zakupy sprzętu dla jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej i Państwowej Straży Pożarnej) opracowania projektów planów ochrony parków krajobrazowych oraz edukacji ekologicznej.

Tabela 29. Przykłady projektów realizowanych dotyczących ochrony środowiska realizowanych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu stargardzkiego

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Gmina kartuzy	➤ Rekultywacja jezior (refulacja, rekultywacja chemiczna i biologiczna)	62,7 / 51,4	➤ Przywrócenie czystości biologicznej ➤ Aktywizacja turystyczna terenów
Powiat (kartuski)	➤ zakup 51 sztuk sprzętu dla 23 jednostek OSP oraz Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej	1,8 / 1,5	➤ zwiększenie skuteczności działania służb ratowniczych
Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych (projekt realizowany na terenie kilku powiatów)	➤ Utworzenie Centrów Edukacji Ekologicznej	16,4 / 13,6	➤ Wzrost świadomości ekologicznej

Źródło: Mapa dotacji, strony www beneficjentów

5.4 ATRAKCJE PRZYRODY I ZABYTKI MAJĄ PRZYCIĄGAĆ TURYSTÓW

Na terenie gmin powiatu zrealizowano trzy projekty mające na celu wykorzystanie endogenicznych czynników na rzecz zwiększenia atrakcyjności turystycznej tych terenów. Łączna wartość tych projektów wyniosła 12 mln zł (dofinansowanie UE 7,8 mln zł). Wartość projektów przypisana do gmin miejsko-wiejskich wyniosła 6,5 mln zł (dofinansowanie UE 4,2 mln zł), a do gmin wiejskich 5,3 mln zł (dofinansowanie UE 3,7 mln zł). Na uwagę zasługują tu dwa projekty mające na celu modernizację szlaków wodnych stanowiących atrakcję turystyki kajakowej. Największy z projektów, obejmujący siedem gmin z terenu dwóch powiatów (wartość 8,3 mln zł, dofinansowanie UE 6,7 mln zł), polegał na zagospodarowaniu 103 km szlaku wodnego wzdłuż rzeki Raduni (oznakowanie szlaku, budowa pomostów, małej architektury) oraz promocji produktu turystycznego.

Rysunek 19. Jeden z ruchomych pomostów zbudowanych na szlaku Raduni.

Źródło: <https://rpo.pomorskie.eu/projekt/pomorskie-szlaki-kajakowe-szlakiem-raduni-2/#gallery-3>

Projekt ten obejmował także element edukacyjny (zakup 10 sztuk łodzi żaglowych dla szkolenia dzieci i młodzieży). Analogiczny projekt obejmujący sześć gmin zrealizowano na liczącym 93 km długości szlaku rzeki Słupi (budowa 11 obiektów infrastruktury turystycznej, oznakowanie szlaków, promocja produktu turystycznego). Inwestycje te powinny przyczynić się do znacznego podniesienia atrakcyjności turystycznej konkretnych gmin, jak i całego regionu dysponującego około 40 szlakami turystyki kajakowej o długości 1,6 tys. km.

Tabela 30. Przykłady projektów dotyczących dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego zrealizowanych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu kartuskiego.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Gmina Stężycza (wiejska)	➤ Budowa obiektów publicznej infrastruktury turystycznej wzdłuż rzeki Raduni (pomost, mała architektura) ➤ Oznakowanie szlaków (znaki wodne oraz lądowe) ➤ Promocja produktu turystycznego	4,1 / 3,4	➤ Intensyfikacja ruchu turystycznego
Gmina Sulęcyno (wiejska)	➤ Budowa obiektów publicznej infrastruktury turystycznej wzdłuż rzeki Stupi (pomost, mała architektura) ➤ Oznakowanie szlaków (znaki wodne oraz lądowe) ➤ Promocja produktu turystycznego	2,8 / 1,6	➤ Intensyfikacja ruchu turystycznego
Parafia Rzymsko-Katolicka w Piasecznie	➤ Utworzenie szlaku Sanktuariów Maryjnych Pomorza ➤ Inwestycje techniczne (konserwacja obiektów ruchomych, instalacje p. poż, itp.), tablice informacyjne ➤ Promocja produktu turystycznego	4,9 / 2,8	➤ Wzrost ruchu turystycznego

Źródło: mapa dotacji, strony [www.beneficjentów](#)

5.5 WĘZŁY INTEGRACYJNE ZNACZNIE POPRAWIAJĄ DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWĄ

Kluczowe znaczenie dla poprawy dostępności transportowej mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich miała budowa węzłów integracyjnych umożliwiających połączenie transportu samochodowego z kolejowym.

Rysunek 20. Zadaszenie dla rowerów przy powstałym węźle integracyjnym.

Źródło: <https://www.metropoliagdansk.pl/metropolitalne-wiadomosci/otwarcie-pierwszego-wezla-integracyjnego-w-golubiu/>

W gminach całego powiatu ośmiu beneficjentów zrealizowało dziewięć projektów dotyczących mobilności transportowej. Łączna wartość tych projektów wyniosła 156,8 mln zł (dofinansowanie UE 99,4 mln zł). Największe znaczenie dla mieszkańców obszarów wiejskich miały projekty „integracyjne”, których łączna wartość wyniosła 80,8 mln zł (dofinansowanie UE 41,9 mln zł). Sześć tego typu projektów umożliwiło stworzenie punktów przesiadkowych typu park&ride oraz bike&ride pozwalających na zintegrowanie transportu samochodowego z siecią połączeń kolejowych w tym szczególnie trasami Pomorskiej Kolei Metropolitalnej. Przykładowo na terenie wsi letniskowej w gminie wiejskiej dokonano modernizacji węzła integracyjnego wraz z budową tras rowerowych o długości 13 km łączących przystanek kolei z trzema miejscowościami. Z dostępnych danych wynika, że liczba pasażerów korzystających dzięki takiej inwestycji z publicznego transportu zbiorowego wzrosła ze 108 tys. (rocznie) do 114 tys.³³ Analogiczny projekt powstał w innej gminie na trasie Kolei Metropolitalnej. Oprócz przebudowy części budynku dworca kolejowego oraz przebudowy otoczenia dworca (budowa chodników, zatoczek i miejsc parkingowych, wiata dla rowerów) zbudowano także trasę rowerową o długości 6 km

³³ Ocena realizacji celów zintegrowanych inwestycji terytorialnych w obszarze metropolitalnym Gdańsk-Gdynia-Sopot. Wrocław 2022, str. 112.

umożliwiająca dojazd do węzła. Zgodnie z założeniami projektu z węzła integracyjnego powinno rocznie korzystać ok 22 tys. pasażerów.

Bardzo duże znaczenie dla poprawy dostępności transportowej będzie miał także projekt rewitalizacji linii kolejowej łączącej obszary wiejskie położone w zachodniej części województw. Jest to nieużytkowana od ponad 25 lat linia kolejowa Kartuzy – Sierakowice – Lębork, która ma zostać przywrócona do eksploatacji oraz zelektryfikowana. W ramach perspektywy 2014-2020 sfinansowano opracowanie dokumentacji przygotowawczej dla tej inwestycji. Wartość tego projektu przypisana do gmin powiatu kartuskiego wyniosła 5,8 mln zł (dofinansowanie UE 1,2 mln zł). Prace modernizacyjne realizowane w ramach tzw. Pomorskiego paktu dla kolei mają się zakończyć w 2028 roku. Odtworzenie linii kolejowej powinno umożliwić dojazd z Lęborka do trójmiasta (odległość ok 50 km) w ciągu ok 75 min.

Tabela 31. Przykłady projektów dotyczących mobilności zrealizowanych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu kartuskiego.

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Gmina Stężycza (wiejska)	➤ Modernizacja węzła integracyjnego ➤ Budowa 13 km tras rowerowych umożliwiających dojazd do węzła	5,8 / 4,3	➤ Zwiększenie dostępności transportowej
Gmina Somonino (wiejska)	➤ Przebudowa części budynku dworca, budowa węzła integracyjnego ➤ Dojazdowa trasa rowerowa (6km)	5,3 / 2,6	➤ Zwiększenie dostępności transportowej
Gmina Kartuzy (gmina miejsko-wiejska)	➤ Budowa węzła integracyjnego ➤ Zaplecze park&ride; bike&ride ➤ Zadaszony parking dla rowerów ➤ Drogi dojazdowe	20,2 / 11,4	➤ Zwiększenie dostępności transportowej

Źródło: mapa dotacji, strony www beneficjentów

6 STUDIUM PRZYPADKU 6

Gminy wiejskie i miejsko-wiejskie (aglomeracyjne małej gęstości, poza-aglomeracyjne dużej i małej gęstości); powiat stargardzki; województwo zachodnio-pomorskie.

6.1 WPROWADZENIE

Tabela 32. Województwo zachodnio-pomorskie – liczba ludności i gmin

Liczba ludności		
Ogółem	1 631 784	
Zamieszkującej obszary wiejskie	523 654 (*)	
	Dużej gęstości	Małej gęstości
Obszary aglomeracyjne	44 128	23 445
Obszary poza-aglomeracyjne	74 766	381 315
Liczba gmin		
Ogółem	113	
Miejsko-wiejskich	55	
Wiejskich	47	

Źródło: GUS; dane za 2023 r. (*) dane dla 2022 r.

Niniejsze studium przypadku zawiera ogólną charakterystykę wybranych grup projektów wspartych środkami polityki spójności na terenie gmin powiatu stargardzkiego wchodzącego w skład województwa zachodnio-pomorskiego.

W skład powiatu wchodzi pięć gmin wiejskich, cztery gminy miejsko-wiejskie i gmina miejska (patrz tabela poniżej). Powiat położony jest w południowo-zachodniej części województwa w niewielkiej odległości od stolicy województwa. Gminy wiejskie i gminę miejsko-wiejską zamieszkuje łącznie ok 44% wszystkich mieszkańców powiatu. Na terenie powiatu występują obszary wiejskie klasyfikowane przez GUS jako aglomeracyjne małej gęstości oraz poza-aglomeracyjne małej i dużej gęstości.

Rysunek 21. Położenie pow. stargardzkiego na terenie województwa

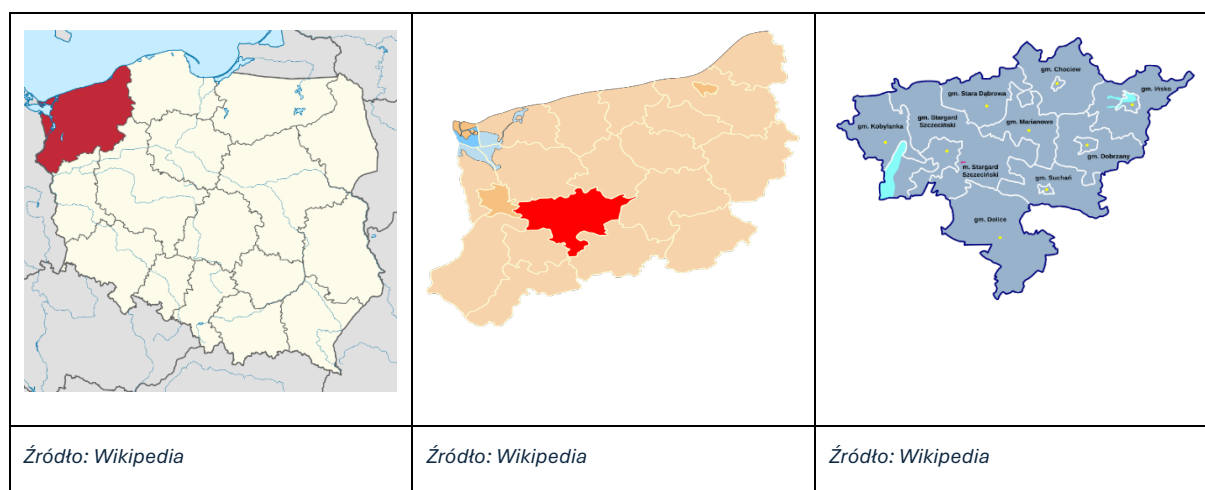

Tabela 33. Ogólna charakterystyka gmin powiatu stargardzkiego

Gminy	Ludność (2023 r.)	Gęstość zaludnienia (osoba / km ²) (2023 r.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze rolniczym (szt.)	Liczba podmiotów w rejestrze REGON w sektorze przemysłowym i budowlanym (szt.)	Stopa bezrobocia (%)
Gminy miejskie					
STARGARD	66 604	1 385	52	2 212	3,6
Gminy miejsko-wiejskie					
CHOCIWEL	5 466	34	27	232	5,1
DOBRZANY	4 509	34	22	185	5,7
IŃSKO	3 093	21	29	96	5,1
SUCHAŃ					
Gminy wiejskie					
DOLICE	7 057	30	22	232	5,1
KOBYŁANKA	6 554	54	30	322	2,8
MARIANOWO	2 886	28	4	105	4,1
STARA DĄBROWA	3 540	31	18	124	5,4
STARGARD	15 317	48	64	646	3,4
suma	119 090	78	268	4 154	3,9

Źródło: GUS

6.2 PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ – WIĘKSZOŚĆ WSPARCIA DLA TERENÓW MIEJSKICH

Środki polityki tylko w minimalnym zakresie wspierały rozwój przedsiębiorczości na terenie gmin wiejskich powiatu stargardzkiego. Zdecydowana większość projektów, które otrzymały wsparcie realizowana była przez przedsiębiorców mających swoje siedziby na terenie gminy miejskiej i gmin miejsko-wiejskich.

Na terenie wszystkich gmin powiatu 23 przedsiębiorców prywatnych (beneficjentów) zrealizowało łącznie 30 projektów, które miały na celu zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności poszczególnych firm. Większość tych projektów przypadła na gminę miejską (wartość projektów: 161,9 mln zł; dofinansowanie UE 71,3 mln zł) oraz gminy miejsko-wiejskie (wartość projektów: 17,7 mln zł; dofinansowanie UE 6,9 mln zł). Stanowiło to odpowiednio 88% wartości wszystkich projektów w przypadku gminy miejskiej (w przypadku dofinansowania UE 90%) i 10% wartości projektów w przypadku gmin miejsko-wiejskich (w przypadku dofinansowania UE 9%). Natomiast na terenie gmin wiejskich zrealizowano jedynie dwa projekty o łącznej wartości 3,6 mln zł (dofinansowanie UE 1,3 mln zł).

Taki rozkład przestrzenny środków polityki spójności wskazujący na koncentrację wsparcia przede wszystkim na terenach miejskich wynikał z dwóch powodów. Po pierwsze większość zasobów przedsiębiorczości skoncentrowana jest poza wsią. Na terenie gminy miejskiej zarejestrowanych jest 53% wszystkich podmiotów działających w sektorze przemysłu przetwórczego i budownictwie, a łącznie z gminami miejsko-wiejskimi 66%. Po drugie tak wysoki udział gminy miejskiej w łącznej wartości wszystkich projektów (88%) zrealizowanych w powiecie wynikał z dużej wartości jednostkowej zaledwie kilku projektów. Trzy projekty o największej wartości (łącznie 73,8 mln zł) stanowiły 46% wartości wszystkich projektów przypadających na gminę miejską, a pięć największych odpowiadałoby już za 60% łącznej wartości. W efekcie więc „nieliniowy” rozkład zasobów przedsiębiorczości których większość występuje na terenach miejskich i miejsko-wiejskich oraz znaczna jednostkowa wartość projektów realizowanych przez przedsiębiorców z terenów miejskich (większe przedsiębiorstwa, większa skala inwestycji) powoduje znaczną nierównomierność (asymetrię) rozkładów przestrzennych środków polityki spójności.

Projekty realizowane przez przedsiębiorców z terenu gmin miejsko-wiejskich i wiejskich polegały na inwestycjach rozwojowych i modernizacyjnych. Średnia wartość projektu wyniosła ok 3 mln zł (średnie dofinansowanie UE 1,2 mln zł). Przykładowo projekt działającej na terenie gminy wiejskiej spółki CELLCO Communications polegał na wdrożeniu czterech innowacji procesowych w związku z nową technologią wytwarzania tzw. złączy wielowłókowych (kable

światłowodowych). Spółka ta jest jednym z większych i bardziej innowacyjnych przedsiębiorców z terenu powiatu. Prowadzi działalność na terenie całego kraju (oddziały w Warszawie, Krakowie i Katowicach). W 2023 roku jej przychody wyniosły ok 31,6 mln zł, w tym około 55% z eksportu (do krajów UE, jak i poza UE), a zatrudnienie 74 osoby. Projekt dofinansowany ze środków RPO WZP 2014-2020 był drugim projektem tej spółki współfinansowanym ze środków polityki spójności (w latach 2007-2013 uzyskała dofinansowanie również ze środków programu regionalnego). Największy projekt pod względem wartości (5,9 mln zł) zrealizowany na terenie gminy miejsko-wiejskiej uzyskał dofinansowanie UE (2,2 mln zł) ze środków programu POIR 2014-2020. Celem projektu było wyposażenie przedsiębiorstwa w maszyny umożliwiające zastosowanie nowego procesu technologicznego uplastycznienia i zagęszczenia drewna i tym samym produkcję nowego rodzaju tarcicy bukowej wykorzystywanej w branży meblarskiej i budowlanej (podłogi, stolarka drzwiowa i okienna). Inwestycja ta ukończona w czerwcu 2022 roku stanowi element szerszego programu inwestycyjnego (zakup nowej linii pakowania tarcicy, budowa oczyszczalni ścieków, budowa farmy fotowoltaicznej) mającego na celu modernizację firmy i zachowanie jej konkurencyjności w warunkach znacznej dekonunktury na krajowym i międzynarodowym rynku drzewnym (znaczny wzrost kosztów surowca, spadek zamówień branży budowlanej). Innym przykładem inwestycji jest Ińskie Centrum Sportów Wodnych. Przedmiotem projektu dofinansowanym kwotą 2 mln zł było wyposażenie kompleksu wypoczynkowego w komorę hiperbaryczną co umożliwiło poszerzenie oferty usługowej o terapie tlenowe. Spółka ta zarządzająca kompleksem apartamentów rozpoczęła działalność w połowie 2019 roku. Na koniec 2022 roku jej przychody wyniosły 330 tys. zł.

Tabela 34. Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) z terenu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu stargardzkiego

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Cellco sp. z o.o.	➤ Wdrożenie technologii produkcji nowoczesnych złączy kabli światłowodowych	1,3 / 0,5	➤ Wprowadzenie nowego produktu ➤ Wzrost sprzedaży
Pomeranian Timber	➤ Prace budowlane ➤ Zakup maszyn i urządzeń	5,9 / 2,2	➤ Wprowadzenie nowego produktu (nowy rodzaj tarcicy bukowej)
ICSW sp. z o.o.	➤ Zakup i montaż komory hiperbarycznej ➤ Budowa instalacji fotowoltaicznej	4,5 / 2	➤ Zwiększenie atrakcyjności oferty usługowej

Źródło: Mapa dotacji, strony www beneficjentów

6.3 PARK PRZEMYSŁOWY NOWOCZESNYCH TECHNOLOGII – MIASTO WSPIERA WIEŚ

Duże znaczenie dla lokalnej gospodarki – przedsiębiorczości i rynku pracy – ma nowoczesna infrastruktura inwestycyjna rozwijana na terenie gminy miejskiej Stargard. Od kilkunastu lat na granicy gminy miejskiej na obszarze ok 850 ha, po dawnym lotnisku wojskowym, działa strefa przemysłowa Park Przemysłowy Nowoczesnych Technologii. Od momentu pierwszych prac planistycznych (lata 2004-2006) budowa tej strefy jest wspierana ze środków polityki spójności. Łącznie w okresie 2004-2020 dofinansowanie ze środków UE przekazane na rozwój strefy (uzbrojenie, odwodnienie terenu, budowa dróg wewnętrznych i połączeń z zewnętrzną siecią drogową, itd.) wyniosło ok 45 mln zł przy całkowitej wartości realizowanych projektów wynoszącej 63 mln zł. Wartość tylko dwóch ostatnich projektów realizowanych w perspektywie 2014-2020 wyniosła 23,3 mln zł (dofinansowanie UE 18,2 mln zł). Oba projekty stanowiły kolejny etap rozwoju i zagospodarowania przestrzennego parku obejmujący szereg prac budowlanych (budowa dróg wewnętrznych, ciągów pieszych i rowerowych, oświetlenia drogowego, sieci wodno-kanalizacyjne, itd.).

Rysunek 22. Park Technologiczny Nowoczesnych Technologii w Stargardzie (gmina miejska)

Źródło: Urząd Miejski Stargard.

Istniejący kompleks Parku został zagospodarowany w ok. 85%. Teren parku został podzielony na dwie strefy – jedną przeznaczoną dla większych podmiotów (działki o powierzchni kilku ha) oraz strefę dla MSP (działki o pow. ok 1 ha). Na terenie parku w pierwszym kwartale 2025 roku na powierzchni 40 ha ma powstać farma fotowoltaiczna (jako prywatna inwestycja) o mocy 30 MW, która deklaruje sprzedaż części energii lokatorom parku. W Parku działa obecnie około 40 firm zatrudniających 6,2 tys. pracowników. Swoją działalność ulokowały tu zarówno duże międzynarodowe firmy (Bridgestone, centra dystrybucyjne Lidl i Tedi), jak i podmioty mniejsze także z pobliskich gmin wiejskich.

6.4 OCHRONA ŚRODOWISKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE GŁÓWNYM BENEFICJENTEM POLITYKI SPÓJNOŚCI

Gminy miejsko-wiejskie były kluczowymi beneficjentami polityki spójności w zakresie ochrony środowiska. Wartość projektów zrealizowanych na ich terenie wyniosła ok 24,6 mln zł (wsparcie UE 6,9 mln zł) i stanowiła blisko 61% wartości wszystkich projektów (44% dofinansowania UE) z zakresu ochrony środowiska jakie zrealizowano na terenie całego powiatu.

Rysunek 23. Jedna z wież widokowych zbudowanych w ramach projektu

źródło: https://funduszeue.wzp.pl/historie_sukcesow/budowa-infrastruktury-turystycznej-w-parkach-krajobrazowych-województwa-zachodniopomorskiego-w-celu-zmniejszenia-antropopresji-ii-etap/

Kluczowym projektem realizowanym na terenach miejsko-wiejskich (wartość 20,3 mln zł; dofinansowanie UE 3,6 mln zł) była modernizacja oczyszczalni ścieków w gminie Chociwel. Projekt ten miał kolosalne znaczenie dla ochrony środowiska, ponieważ działająca w gminie mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia – obsługująca w zakresie odbioru ścieków wozami asenizacyjnymi mieszkańców trzech innych gmin - nie zapewniała w sposób ciągły odpowiedniej jakości ścieków odprowadzanych do środowiska w stopniu zgodnym z obowiązującymi normami środowiskowymi. Poza tym oczyszczalnia stosowała przestarzałą i energochłonną technologię oczyszczania co powodowało znaczne koszty eksploatacji. Prace modernizacyjne współfinansowane ze środków polityki spójności obejmowały kompleksową modernizację oczyszczalni (przebudowa istniejących przepompowni ścieków, przebudowę układu zasilania oczyszczalni, przebudowę lub wymianę trzech istniejących reaktorów biologicznych, budowę nowej stacji mechanicznego oczyszczania ścieków, stacji odwadniania osadów itd.). Modernizacja obejmowała również budowę ok 850 m kanalizacji sanitarnej pozwalającej na podłączenie do sieci mieszkańców jednej z gminnych miejscowości.

Stosunkowo dużym projektem realizowanym na terenie całego województwa była budowa infrastruktury turystycznej na terenie sześciu parków krajobrazowych. Projekt ten swym

zasięgiem obejmował cztery gminy powiatu stargardzkiego (wartość całego projektu wynosiła 9,6 mln zł, dofinansowanie UE 8,1 mln zł; kwoty przypisane do gmin powiatu wynosiły odpowiednio 1,1 mln zł i 0,9 mln zł) i polegał na budowie małej (tablice informacyjne, stojaki na rowery, stoły, wiaty) oraz dużej infrastruktury turystycznej (wieże widokowe, platformy widokowe, pomosty, kładki). Działania te miały służyć uporządkowaniu ruchu turystycznego w taki sposób, aby zmniejszyć jego negatywne oddziaływanie na środowisko (antropopresja).

Spośród pozostałych projektów można wymienić trzy związane z wyposażeniem jednostek ochotniczej straży pożarnej w nowoczesny sprzęt.

Tabela 35. Przykłady projektów dotyczących ochrony środowiska realizowanych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu stargardzkiego

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Gmina Chociwel	➤ Budowa kanalizacji sanitarnej ➤ Kompleksowa modernizacja oczyszczalni ścieków (wymiana kluczowych elementów ciągu technologicznego)	20.3 / 3,6	➤ Zwiększenie stopnia oczyszczenia ścieków ➤ Zmniejszenie energochłonności procesu oczyszczania
Ochotnicza Straż Pożarna w Suchaniu	➤ Zakup średniego pojazdu ratowniczo-gaśniczego	0,8 / 0,6	➤ Wzrost skuteczności służb ratowniczych
Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrzanach	➤ Zakup łodzi do ratownictwa przeciwpowodziowego, drona, wozu pożarniczego, innego sprzętu strażackiego	1 / 0,9	➤ Wzrost skuteczności służb ratowniczych

Źródło: Mapa dotacji, dane beneficjentów

6.5 MIESZKAŃCY WSI OTRZYMUJĄ DUŻE WSPARCIE W CELU AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ

Środki polityki spójności w istotny sposób przyczyniają się do aktywizacji zawodowej osób biernych lub bezrobotnych umożliwiając wejście na rynek pracy. Wartość projektów dotyczących rynku pracy w całym powiecie stargardzkim wyniosła ok 4,8 mln zł (dofinansowanie UE 4 mln zł) przy czym większość tych projektów odnosiła się do mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich. Projekty te pod względem wartości stanowiły 52% wszystkich projektów (i 50% dofinansowania UE). Można wyróżnić trzy rodzaje realizowanych projektów. Najliczniejszą grupę stanowiły projekty szkoleniowo-doradcze realizowane przez podmioty publiczne (np. organizacje zrzeszające przedsiębiorców) oraz prywatne firmy szkoleniowe. Projekty te skierowane były do osób biernych zawodowo lub pozostających bez pracy. Oferowane wsparcie polegało na doradztwie personalnym, szkoleniach w różnych specjalizacjach zawodowych oraz stażach (w firmach). Druga grupa to wsparcie skierowane do kobiet dla których po urodzeniu dziecka barierą w ponownym wejściu na rynek pracy jest dostęp do usługi opieki żłobkowej. Taki projekt na terenie dwóch gmin (miejskiej i wiejskiej) realizowało Towarzystwo Przyjaciół Dzieci. Projekt zakładał utworzenie 64 miejsc opieki w placówkach żłobkowych. Wartość projektu przypadająca na teren gminy wiejskiej wynosiła 1 mln zł (dofinansowanie UE 0,9 mln zł). Ostatnią grupę stanowił zasadniczo jeden projekt realizowany na terenie całego województwa (wartość całego projektu na terenie województwa - 7,6 mln zł, dofinansowanie UE 5,2 mln zł), którego celem było prowadzenie badań przesiewowych w celu wczesnej wykrywalności nowotworów piersi powodujących znaczną zachorowalność wśród kobiet i ich eliminację z rynku pracy. Badania prowadzone były w trybie mobilnym (projekt obejmował zakup dwóch tzw. mammobusów); projekt docelowo zakładał przeprowadzenie 33 tys. badań wśród kobiet w wieku 50-69 lat. Podobne projekty beneficjent (Geneva Trust Polska sp. z o.o.) realizował także na terenie województwa pomorskiego i dolnośląskiego.

Tabela 36. Przykłady projektów dotyczących rynku pracy realizowanych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu stargardzkiego

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Zachodniopomorski oddział w Szczecinie	➤ Stworzenie 64 miejsc w placówkach żłobkowych	1 / 0,9	Wzrost aktywności zawodowej min. 80 osób biernych zawodowo lub bezrobotnych zamierzających powrócić na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem dziecka
Izba Rzemieślnicza Małej i Średniej Przedsiębiorczości	➤ Szkolenia zawodowe ➤ Staże zawodowe ➤ Warsztaty kompetencji miękkich	0,05 / 0,04	Aktywizacja zawodowa 48 osób biernych zawodowo, o niskich kwalifikacjach
Zachodniopomorska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości	➤ Sporządzenie indywidualnych planów działania ➤ Szkolenia czeladnicze ➤ Staże zawodowe	0,04 / 0,04	Aktywizacja 36 osób biernych zawodowo.

Źródło: mapa dotacji, dane beneficjentów

6.6 DZIAŁANIA INTEGRACYJNE I WSPARCIE NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Na terenie wszystkich gmin powiatu stargardzkiego w ramach działań integracyjnych skierowanych do osób wykluczonych w tym niepełnosprawnych 17 beneficjentów zrealizowało 36 projektów. Wartość projektów zrealizowanych tylko na terenie miejsko-wiejskich i wiejskich wyniosła 6,8 mln zł (dofinansowanie UE 5,7 mln zł) i była dwa razy większa niż w wartość projektów przypadających na gminę miejską.

Średnia wartość projektu realizowanego na terenie gmin wiejskich wyniosła ok 73 tys. zł (średnie dofinansowanie UE 62 tys. zł). Projekty realizowane na terenie gmin miejsko-wiejskich były znacznie większe, gdyż tu średnia wartość wyniosła 153 tys. zł (średnie dofinansowanie UE 130 tys. zł). Zakres tematyczny realizowanych projektów był bardzo zbliżony. Polegały one głównie na różnych formach doradztwa (psychologicznego, zawodowego), szkoleniach lub organizowaniu usług opiekuńczych (patrz tabela poniżej). Większość tych projektów miała charakter ponadlokalny i swoim zasięgiem obejmowała kilka gmin lub cały powiat. Kwoty wsparcia (i wartości projektów) jakie przypisywane były do poszczególnych gmin (wiejskich, miejsko-wiejskich) miały charakter umowny wynikający z zastosowanych kluczy podziałowych. W

przypadku projektów „ponadgminnych” grupy docelowe obejmowane wsparciem (osoby bezrobotne, niepełnosprawne) wskazywane były na poziomie całego projektu, a nie w odniesieniu do konkretnej gminy. Stąd też problematyczne jest określenie jaka część wsparcia trafiła do mieszkańców danej gminy.

Tabela 37. Przykłady projektów realizowanych skierowanych do osób wykluczonych w tym niepełnosprawnych z terenu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu stargardzkiego

Beneficjent	Przedmiot projektu	Wartość projektu / dofinansowanie UE (w mln zł)	Oczekiwane korzyści
4C centrum Ekonomii Społecznej sp. z o.o.	➤ Doradztwo / poradnictwo zawodowe ➤ Poradnictwo psychologiczne ➤ Szkolenia specjalistyczne	0,9 / 0,8	➤ Aktywizacja społeczno-zawodowa 40 osób niepełnosprawnych zagrożonych wykluczeniem
Szczecińska Fundacja Talent-Promocja- Postęp	➤ Poradnictwo psychologiczne ➤ Szkolenia zawodowe ➤ Staże zawodowe	1,5 / 1,3	➤ Aktywizacja zawodowa 60 osób zagrożonych ubóstwem; powrót na rynek pracy co najmniej 20 osób
Gmina Stara Dąbrowa	➤ Utworzenie klubu seniora ➤ Świadczenie usług opiekuńczych	0,8 / 0,7	➤ Stworzenie 44 nowych miejsc świadczenia usług opiekuńczych ➤ Podniesienie kompetencji 18 opiekunów

Źródło: mapa dotacji, strony www beneficjentów

Spis Tabel

Tabela 1.	Województwo warmińsko-mazurskie – liczba ludności i gmin	4
Tabela 2.	Ogólna charakterystyka gmin powiatu giżyckiego (dane dla roku 2023 chyba, że zaznaczono inaczej).....	5
Tabela 3.	Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenie gmin wiejskich i gminy miejsko-wiejskiej powiatu giżyckiego dofinansowanych z programów POIR 2014-2020 i POPW 2014-2020.	7
Tabela 4.	Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskiej powiatu giżyckiego dofinansowanych z RPO WM 2014-2020.....	9
Tabela 5.	Przykłady projektów z obszaru energetyki odnawialnej realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenie gmin wiejskich powiatu giżyckiego dofinansowanych z RPO WM 2014-2020.	11
Tabela 6.	Przykłady projektów z obszaru infrastruktury kultury realizowanych przez beneficjentów na terenie gmin wiejskich powiatu giżyckiego wspartych ze środków RPO WM 2014-2020.	14
Tabela 7.	Przykłady projektów z obszaru dziedzictwa naturalnego realizowanych na terenie gmin wiejskich powiatu giżyckiego wspartych ze środków RPO WM 2014-2020.....	17
Tabela 8.	Przykłady projektów dotyczących poprawy dostępu do usług publicznych realizowanych na terenie gmin wiejskich powiatu giżyckiego.	19
Tabela 9.	Województwo warmińsko-mazurskie – liczba ludności i gmin	22
Tabela 10.	Ogólna charakterystyka gmin powiatu augustowskiego	23
Tabela 11.	Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenach wiejskich powiatu augustowskiego dofinansowanych z RPO WP 2014-2020.	26
Tabela 12.	Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenach wiejskich powiatu augustowskiego dofinansowanych z POIR 2014-2020 i POPW 2014-2020.....	27
Tabela 13.	Przykłady projektów polegających na rozbudowie infrastruktury turystycznej realizowanych na terenie gmin powiatu augustowskiego (środki RPO).....	32

Tabela 14.	Przykłady projektów realizowanych na terenie gmin wiejskich powiatu augustowskiego dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego (środki RPO)	37
Tabela 15.	Województwo podkarpackie – liczba ludności i gmin	38
Tabela 16.	Ogólna charakterystyka gmin powiatu dębickiego	39
Tabela 17.	Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenie gmin wiejskich powiatu dębickiego dofinansowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020.....	42
Tabela 18.	Przykłady projektów dotyczących internacjonalizacji i wzornictwa realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) na terenie gmin wiejskich powiatu dębickiego.	43
Tabela 19.	Województwo kujawsko-pomorskie – liczba ludności i gmin	50
Tabela 20.	Ogólna charakterystyka gmin powiatu aleksandrowskiego	51
Tabela 21.	Przykłady projektów z terenu gmin wiejskich realizowanych przez przedsiębiorców prywatnych.	52
Tabela 22.	Przykłady projektów realizowanych przez lokalne grupy działania na terenie gmin wiejskich w ramach instrumentu RLKS	53
Tabela 23.	Przykłady projektów wspierających rozwój przedsiębiorczości realizowanych w ramach instrumentu terytorialnego RLKS w gminach poza powiatem aleksandrowskim.....	55
Tabela 24.	Przykłady projektów zrealizowanych na terenach gmin wiejskich powiatu aleksandrowskiego dotyczących ochrony środowiska	57
Tabela 25.	Przykłady projektów, których realizacja daje korzyści zarówno mieszkańcom miast, jak i wsi.	59
Tabela 26.	Województwo pomorskie – liczba ludności i gmin.....	60
Tabela 27.	Ogólna charakterystyka gmin powiatu kartuskiego	61
Tabela 28.	Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) z terenu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu kartuskiego	63
Tabela 29.	Przykłady projektów realizowanych dotyczących ochrony środowiska realizowanych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu stargardzkiego	65
Tabela 30.	Przykłady projektów dotyczących dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego zrealizowanych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu kartuskiego.	67

Tabela 31.	Przykłady projektów dotyczących mobilności zrealizowanych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu kartuskiego.	69
Tabela 32.	Województwo zachodnio-pomorskie – liczba ludności i gmin.....	70
Tabela 33.	Ogólna charakterystyka gmin powiatu stargardzkiego	71
Tabela 34.	Przykłady projektów realizowanych przez beneficjentów (przedsiębiorców prywatnych) z terenu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu stargardzkiego.....	73
Tabela 35.	Przykłady projektów dotyczących ochrony środowiska realizowanych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu stargardzkiego.....	76
Tabela 36.	Przykłady projektów dotyczących rynku pracy realizowanych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu stargardzkiego	78
Tabela 37.	Przykłady projektów realizowanych skierowanych do osób wykluczonych w tym niepełnosprawnych z terenu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu stargardzkiego	79

Spis Rysunków

Rysunek 1.	Położenie powiatu giżyckiego na terenie województwa	5
Rysunek 2.	Widok sali koncertowej w Szkole Muzycznej w Giżycku	13
Rysunek 3.	Fragment Mazurskiej Pętli Rowerowej.....	15
Rysunek 5.	Mikrobiogazownia rolnica (zdjęcie pogładowe	29
Rysunek 6.	Drewniana kładka dla rowerzystów na szlaku "Wokół Wigier"	31
Rysunek 7.	Głuszc w Puszczy Augustowskiej / zdjęcie pogładowe	33
Rysunek 8.	Kościół p.w. św. Jakuba Apostoła którego remont był współfinansowany ze środków RPO WP 2014-2020 (gmina Sztabin).	36
Rysunek 9.	Położenie pow. dębickiego na terenie województwa	38
Rysunek 10.	Prace ziemne na budowie Strefy Aktywności Gospodarcze	44
Rysunek 11.	Reaktor oczyszczalni.....	45
Rysunek 12.	PSZOK w Paszczynie	46
Rysunek 13.	Położenie pow. aleksandrowskiego na terenie województwa	50
Rysunek 14.	Jedno z pomieszczeń biurowych inkubatora w Chełmży powstałego w budynku dawnego szpitala 54	
Rysunek 15.	Inkubator w Sokółowie w budynku dawnej szkoły	55
Rysunek 16.	Jedna z sal szpitala powiatowego w Aleksandrowie.	58
Rysunek 17.	Położenie pow. kartuskiego na terenie województwa.....	60
Rysunek 18.	Usuwanie osadów dennych z jeziora Karczemnego.	64
Rysunek 19.	Jeden z ruchomych pomostów zbudowanych na szlaku Raduni.	66
Rysunek 20.	Zadaszenie dla rowerów przy powstałym węźle integracyjnym.	68
Rysunek 21.	Położenie pow. stargardzkiego na terenie województwa	71
Rysunek 22.	Park Technologiczny Nowoczesnych Technologii w Stargardzie (gmina miejska) 74	
Rysunek 23.	Jedna z wież widokowych zbudowanych w ramach projektu.....	75